

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

**ROZVOJ KLÍČOVÝCH KOMPETENCÍ
PROSTŘEDNICTVÍM AKTIVIT S VYUŽITÍM KONÍ**

Vedoucí práce: Mgr. Richard Macků

Autor práce: Martina Votípková

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: III. prezenční forma

2012

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou JČU) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu své kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

23.3.2012

Martina Votípková

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Richardu Macků a Mgr. Jindřišce Vladykové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD.....	7
TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1. ZÁJMOVÉ ČINNOSTI MIMO VYUČOVÁNÍ	9
1.1 Výchova mimo vyučování	9
1.2 Funkce zájmových činností v životě dítěte a její vliv na rozvíjení klíčových kompetencí.....	10
1.2.1 Klíčové kompetence	11
1.2.2 Zájmové činnosti a jejich využití v rozvoji klíčových kompetencí.....	12
1.3 Dělení zájmových činností dle obsahu	12
2. ZÁJMOVÉ ČINNOSTI S KOŇMI.....	13
2.1 Cíle zájmových činností s koňmi	13
2.2 Oblasti zájmových aktivit s koňmi.....	14
2.2.1 Jezdeckví a sport.....	14
2.2.2 Chovatelství	15
2.2.3 Hipoturistika	15
3. AKTIVITY S VYUŽITÍM KONÍ (AVK).....	16
3.1 Cílové skupiny pro AVK.....	18
3.2 Faktory ovlivňující průběh AVK.....	18
3.2.1 Tělesné faktory	18
3.2.2 Psychologické faktory	19
3.2.2.1 <i>Symbolika</i>	20
3.2.2.2 <i>Etologie</i>	20
3.2.2.3 <i>Vztah</i>	21
3.2.2.4 <i>Motivace</i>	21
3.3.3 Sociální faktory.....	21
4. ROZVÍJENÍ KLÍČOVÝCH KOMPETENCÍ PROSTŘEDNICTVÍM AVK	22

4.1 Oblasti působení AVK.....	23
4.1.1 Prevence sociálně patologických jevů	23
4.1.2 Snížení rizika sociálního vyloučení	24
4.1.3 Zlepšení zdraví a fyzické kondice	24
4.1.4 Pozitivní a smysluplné trávení volného času	24
4.2 Klíčové kompetence a její rozvíjení pomocí AVK	24
4.2.1 Rozvoj sociální a personální kompetence.....	25
4.2.2 Rozvoj komunikativní kompetence	26
4.2.3 Rozvoj kompetence k řešení problémů.....	26
4.2.4 Rozvoj kompetence k učení	27
4.2.5 Rozvoj kompetence občanské.....	28
4.2.6 Rozvoj kompetence pracovní	28
4.2.7 Shrnutí.....	29
4.3 Systém přirozené komunikace s koňmi jako edukační metody využívané v AVK	29
4.3.1 Vymezení termínu přirozená komunikace s koňmi	30
4.3.2 Princip přirozené komunikace s koňmi	30
4.3.3 Přirozená komunikace s koňmi jako forma výchovy zážitkem	31
4.3.3.1 <i>Principy zážitkové pedagogiky v přirozené komunikaci s koňmi.....</i>	<i>32</i>
PRAKTICKÁ ČÁST	35
5. METODIKA.....	35
5.1 Aplikace přirozené komunikace s koňmi k rozvíjení klíčových kompetencí při Kroužku přirozené komunikace s koňmi	35
5.1.1 Příklad rozvíjení kompetence k učení.....	36
5.1.2 Příklad rozvíjení kompetence k řešení problémů	37
5.1.3 Příklad rozvíjení kompetence sociální a personální	37
5.1.4 Příklad rozvíjení kompetence komunikativní.....	38
5.1.5 Příklad rozvíjení kompetence občanské	38
5.1.6 Příklad rozvíjení kompetence pracovní	39
6. PROJEKT	39

6.1 Cíl projektu	39
6.2 Charakteristika projektu	40
6.3 Organizační rámec Kroužku přirozené komunikace s koňmi	40
6.4 Projektový vzorek	41
6.5 Metody a techniky projektu.....	41
6.5.1 Metoda pozorování	41
6.5.2 Kritéria pozorovaných kompetencí.....	43
6.5.3 Technika škálování	44
6.6 Výsledky projektu v grafech.....	44
Graf č.1	45
Graf č.2	45
Graf č.3	45
Graf č.4	46
Graf č.5	46
Graf č.6	46
6.6.1 Shrnutí výsledků	47
ZÁVĚR	49
Seznam použitých zdrojů:.....	51
ABSTRAKT	55
ABSTRACT.....	56

ÚVOD

Kůň je jedním z nejvýznamnějších zvířat, která ovlivnila život člověka v historii. Sloužil člověku jako pomocná pracovní síla v zemědělství, lesnictví, později i jako dopravní prostředek, válečné zvíře apod. Říká se, že kůň byl služebníkem člověka v nouzi. V dnešní době práci koní nahradily stroje, avšak stále jsou lidmi oblíbeni a využíváni k rekreaci. Koně mají obrovský vliv na duševní pohodu člověka. O pozitivním působení jízdy na koni se zmiňoval již starořecký lékař Hippokrates (460-370 př.n.l). Postupem času začalo přibývat více teorií o léčebných účincích koní na člověka.¹

Stále objevujeme nové přístupy využití koní. Nedávno se nám otevřely nové brány také ve vzdělávání, a to prostřednictvím Aktivit s využitím koní. Nacházíme se v době rychlého pokroku a neustálých změn. Na člověka jsou kladeny čím dál větší nároky. Vyžaduje se, aby učení se novým poznatkům bylo rychlejší a efektivnější. MŠMT začalo na tyto skutečnosti reagovat kompletní kurikulární reformou. Rámcový vzdělávací program poukazuje nejen na systematické učení se novým poznatkům, ale také na schopnost využít a uplatnit všechny tyto znalosti v praxi. Tím se rozumí důležitost rozvíjení všech klíčových kompetencí prostřednictvím nového systému vzdělávání.

O klíčových kompetencích mluvíme především v základním vzdělávání. Otázkou je, zda tyto kompetence můžeme rozvíjet také mimo prostředí školy, a to v rámci výchovy ve volném čase. Klíčové kompetence bychom však mohli rozvíjet také v rámci zájmových činností. Zájmové činnosti by měly být pro děti nedílnou součástí života, protože přispívají k zdravému vývoji osobnosti. Slouží nejen k rekreaci a odpočinku, ale měly by mít také výchovnou a vzdělávací funkci.

Tato práce seznamuje s Aktivitami s využitím koní (AVK) jako nového oboru hiporehabilitace. Tato disciplína zastřešuje veškeré činnosti s koňmi zaměřené na vzdělávání a výchovu. Má široké pole působnosti a mimo jiné ji lze využít také při rozvoji klíčových kompetencí. Celá práce zahrnuje teoretickou a praktickou část. Cílem práce je představit Aktivity s využitím koní jako prostředek pomáhající při rozvoji klíčových kompetencí.

¹ Srov. HOLLÝ, K., HORNÁČEK, K. *Hipoterapie. Léčba pomocí koně*, s. 11.

Dále mě zajímalo, jakým způsobem lze klíčové kompetence rozvíjet prostřednictvím AVK. Teoretickou část jsem proto doplnila o metodiku aplikace přirozené komunikace s koňmi k rozvíjení klíčových kompetencí a o projekt, ve kterém jsem si rozvoj kompetencí ověřovala. Projekt se uskutečnil v Jezdeckém klubu Vladykův Dvůr prostřednictvím Kroužku přirozené komunikace s koňmi. Tento projekt slouží pouze jako doplněk celé bakalářské práce.

V následující kapitole se zabývám komplexně zájmovými činnostmi. Nejprve objasňuji pojem výchova mimo vyučování, dále popisuji funkci zájmových činností a to, jaký mají vliv na rozvoj klíčových kompetencí. Ve druhé kapitole uvádím cíle zájmových činností s koňmi a jednotlivé oblasti působení ve volném čase.

V hlavní části práce představuji Aktivity s využitím koní a postupně se dostávám k rozvíjení klíčových kompetencí prostřednictvím AVK. Přestavuji přirozenou komunikaci s koňmi jako edukační metodu k rozvíjení klíčových kompetencí v AVK. Ve své práci si všímám v rámci této metody i principů působení zážitkové pedagogiky a doplňuji tuto oblast o tzv. vzdělávání za pomoci koní (Horse Assisted Education) jako další formu edukace. Koně fungují jako edukátoři a pomáhají lidem učit se a vzdělávat ke kompetencím, které potřebujeme pro život v naší společnosti.

Jelikož AVK je nová disciplína, čerpala jsem nejvíce informací z knihy *Hipoterapie. Léčba pomocí koně* (Hollý, Hornáček) a *Standardy kvality pro Aktivity s využitím koní* (Česká hiporehabilitační společnost). Dále jsem se opírala o knihu *Klíčové kompetence v základním vzdělávání* (Hučínová, Jeřábek) a internetový zdroj *Klíče pro život*. V neposlední řadě jsem vycházela z knih *Pedagogika volného času* (Pávková a kol.) a *Děti, mládež a volný čas* (Hofbauer). Zbývající zdroje jsem uvedla v seznamu použité literatury.

TEORETICKÁ ČÁST

1. ZÁJMOVÉ ČINNOSTI MIMO VYUČOVÁNÍ

Od počátku civilizace musí lidé plnit základní povinnosti vůči společnosti. Dospělí tráví v současnosti většinu času v práci, děti vzděláváním se ve škole. S vývojem společnosti začalo přibývat také času určeného pro zábavu a odpočinek.

Současně s tím se objevovaly snahy o smysluplné využití volného času dětí. Hlavní náplní volného času by měl být odpočinek a regenerace sil. Můžeme však potenciál dětí ve volném čase využít také jinak? Pedagogové se dnes zabývají problematikou tzv. *výchovy mimo vyučování* a jejím vlivem na zdravý osobnostní růst dětí.

V následujících podkapitolách objasňuji nejprve terminologické vymezení pojmu výchova mimo vyučování, dále popisuji funkci zájmových činností a jejich vliv na vývoj klíčových kompetencí.

1.1 Výchova mimo vyučování

Co si lze představit pod pojmem *výchova mimo vyučování*? Stále rostoucí snaha pedagogicky ovlivňovat volný čas dětí a mládeže vedla postupně v jednotlivých zemích a později i v celoevropském měřítku k řešení správné terminologie. Nejprve se začal šířit pojem *výchova mimotřídní*, kdy veškeré aktivity probíhaly mimo prostředí školního vyučování ve třídě. Po čase se začal objevovat termín *výchova mimoškolní*, uskutečňující se prostřednictvím činností středisek volného času.

V šedesátých letech minulého století se začal používat jednodušší termín, který vystihuje po praktické stránce specifitější obsah působnosti volného času, a to *výchova mimo vyučování*.²

Výchovu mimo vyučování můžeme vnímat jako oblast výchovného působení na jedince v době mimo povinného vyučování. Výchova zahrnuje veškeré aktivity probíhající ve volném čase mimo bezprostředního vlivu rodiny a je

² Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 15-16.

institucionálně zajištěná. Pedagogické působení na děti a mládež vedou k samostatnému zdravému smýšlení, možnosti objevení skrytého potenciálu prostřednictvím zájmových činností, potřebě kultivace lidských potřeb, chování, posilování a upevňování charakteru. V rámci nové kurikulární reformy může být výchova mimo vyučování spojena s výchovou ve škole a podílet se také na tzv. rozvoji klíčových kompetencí. Důležitým posláním výchovy mimo vyučování je tudíž rozvíjení celoživotního vzdělávání, vzhledem k zájmové orientaci dítěte.³

1.2 Funkce zájmových činností v životě dítěte a její vliv na rozvíjení klíčových kompetencí

O klíčových kompetencích mluvíme převážně v základním vzdělávání. S novou školní reformou přicházejí nové koncepce výuky směřované na rozvíjení určitých schopností a dovedností projevujících se později nejen v zaměstnání, ale také celkově v životě. Otázkou je, zda můžeme rozvíjet klíčové kompetence také prostřednictvím zájmových činností. Nejprve je třeba si objasnit pojem *zájmová činnost* a zamyslet se nad její funkcí v životě dětí. „Zájmové činnosti chápeme jako cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci.“⁴

Výchova mimo vyučování pokrývá širokou oblast působení ve volném čase. Zájmová činnost by měla být nezastupitelnou složkou volného času u dětí směřující k harmonickému vývoji osobnosti. Zájmová činnost plní řadu funkcí. Kromě zdravotně-hygienických (relaxace, odpočinek, regenerace sil aj.) dává prostor k rozvíjení poznávacích procesů. Prostřednictvím zájmových činností lze děti vést k aktivizaci všech jejich schopností a dovedností, neboli ke klíčovým kompetencím. Na základě vlastního poznávání se mohou učit novým poznatkům, pracovat s nimi a posléze je aplikovat v praxi. Zájmová činnost tak má výchovnou a

³ Srov. PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. *Pedagogika volného času*, s. 39.

⁴ PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. *Pedagogika volného času*, s. 96.

vzdělávací funkci. Nahlíží na dítě jako na celek specifických předpokladů a vloh toužící neustále osobnostně růst, vzdělávat se a být užitečný v naší společnosti.⁵

Lze tedy říci, že funkce zájmových činností podporují zdravý vývoj dítěte a vedou k celkové seberealizaci. Mohou přispívat také k rozvoji klíčových kompetencí. Aktuálnost klíčových kompetencí vyjasním v následující podkapitole.

1.2.1 Klíčové kompetence

Ve školství se v poslední době stále častěji objevuje pojem *klíčové kompetence*. Co jsou to klíčové kompetence a proč se o ně zajímáme? Nacházíme se v moderním světě plném rychlých změn a civilizačního pokroku. Staré osvědčené postupy a zkušenosti jsou nahrazovány novými. Na základě těchto skutečností došlo ke kurikulární reformě v našem školství. Změnila se orientace cílů vzdělávání. Došlo k posunu od pouhého paměťového učení po kladení důrazu na schopnost porozumění obsahu probírané látky a následné využití v praktickém životě. Rámcový vzdělávací program vyžaduje, aby veškeré znalosti, dovednosti a postoje nebyly předávány izolovaně. Důležitá je vzájemná propojenost a rozvíjení všech kompetencí žáků současně.⁶

Pro souhrn všech znalostí, dovedností a postojů se používá jednotný termín (klíčové) kompetence. „Mít kompetenci znamená, že člověk (žák) je vybaven celým složitým souborem vědomostí, dovedností a postojů, ve kterém je vše propojeno tak výhodně, že díky tomu člověk může úspěšně zvládnout úkoly a situace, do kterých se dostává při studiu, v práci i v osobním životě. Mít určitou kompetenci znamená, že se dokážeme v určité přirozené situaci přiměřeně orientovat, provádět vhodné činnosti, zaujmout přínosný postoj.“⁷

⁵ Srov. PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. *Pedagogika volného času*, s. 102.

⁶ Srov. HUČÍNOVÁ, L. JERÁBEK, J. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*, s. 7.

⁷ Tamtéž, s. 7.

1.2.2 Zájmové činnosti a jejich využití v rozvoji klíčových kompetencí

Dostáváme se k myšlence využití zájmové činnosti k rozvíjení klíčových kompetencí. Na této koncepci pracuje Národní institut dětí a mládeže, který se zaměřuje na problematiku zájmového vzdělávání. Na jaře v roce 2009 byl zahájen individuální projekt Klíče pro život, směřovaný k rozvoji klíčových kompetencí v zájmovém a neformálním vzdělávání.

Cílem projektu je podporovat celoživotní vzdělávání lidí pracujících s dětmi a mládeží, rozvoj kvalitního zájmového a neformálního vzdělávání a péče o celý systém koncepce. Tento projekt se zabývá výzkumem a standardizací organizací neformálního vzdělávání. Na všech oblastech se zatím ještě pracuje, finální výsledky se objeví až tento rok.⁸

Každá zájmová organizace by měla vycházet ze vzdělávacího programu a mít sestavený svůj individuální tematický plán činností odkázaný na rozvoj klíčových kompetencí. Většina organizací poskytujících zájmové vzdělávání se může těšit na ucelený systém vzdělávacího programu a zpřístupnit tak dětem a mládeži kvalitnější formu vzdělávání ve volném čase vedoucí k rozvoji klíčových kompetencí.

1.3 Dělení zájmových činností dle obsahu

Dnes máme k dispozici širokou škálu zájmových činností různého zaměření. Všeobecně se dělí zájmové činnosti dle obsahu na činnosti „společenskovední, pracovní-technické, esteticko-výchovné, tělovýchovné přírodovědně-ekologické, sportovní a turistické.“⁹

V zájmové činnosti pracovní-technické se děti učí pracovat s různými materiály a rozvíjet technické myšlení. Vznikem nových oborů techniky se pro děti nabízejí zájmové činnosti v oblasti elektroniky, kybernetiky, výpočetní techniky a dalších. Společenskovední zájmové činnosti otevírají dětem širší rozhled ve

⁸ Srov. *Klíče pro život : Rozvoj klíčových kompetencí v zájmovém a neformálním vzdělávání* [online].

⁹ PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. *Pedagogika volného času*, s. 98.

znalostech týkajících se našeho národa a kultury včetně mateřského jazyka. Vedou děti k vlastenectví a poznávání historie vztahující se k vlasti. Do esteticko-výchovných zájmových činností se zařazují aktivity rozvíjející kreativitu v oblasti hudby, výtvarného projevu, divadla, ale také cit pro estetiku, kulturu chování a celkový vkus.

Dalo by se říci, že nejrozšířenější oblastí zájmové činnosti je sport. Aktivní pohyb prospívá celkovému zdraví dítěte a je-li k němu vedené, bude jej vyhledávat i v dospělosti. Sportovní organizace nebo sdružení nabízejí mnoho sportovních a pohybových aktivit, jako je gymnastika, atletika, turistika, plavání, lyžování, snowboarding apod.

Zájmové činnosti přírodovědně-ekologické prohlubují u dětí vědomosti o přírodě a vychovávají je k její ochraně. Zahrnují celou řadu specializovaných zájmových činností přírodovědného charakteru, jako je včelařství, rybářství, aktivity s využitím koní, myslivost, aj.¹⁰

2. ZÁJMOVÉ ČINNOSTI S KOŇMI

K dispozici dosud není základní odborná literatura o zájmových činnostech s koňmi, která by systematicky popisovala veškeré jejich aktivity. V různých publikacích o koních lze dohledat jednorázové akce s koňmi (např. výstavy, soutěže, závody, vyjížděky do přírody, apod.), jezdeckví rozmanitých stylů (parkur, drezura, western)¹¹ a také pravidelné zájmové činnosti s koňmi (kroužky, tábory, apod.).

2.1 Cíle zájmových činností s koňmi

Z dostupných elektronických zdrojů je zřejmé, že druhy zájmových činností s koňmi jsou různorodé a nejsou rámcově na základě výchovných či vzdělávacích

¹⁰ Srov. PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. *Pedagogika volného času*, s. 98-102.

¹¹ Parkur – skokové ježdění, styl zaměřený na skákání přes překážky.

Drezura – styl anglického ježdění zaměřen na koordinaci pohybu koně, ovladatelnosti a celkové eleganci.

Western – nabízí mnoho sportovních aktivit – dálkové jízdy, cvičení se skotem, předvádění za využití westernového sedla poskytující dobrou oporu.

Srov. MICKLEM, W. *Příručka jízdy na koni*, s. 184, 108, 392.

cílů dosud vypracované. Zájmové činnosti s koňmi se spolu s ostatními rozmanitými zájmovými činnostmi pro děti a mládež shodují v těchto následujících cílech:

- 1) rekreace, odpočinek – např. hipoturistika
- 2) aktivní trávení volného času – např. jezdecké kroužky
- 3) vzdělávání a výchova – např. Aktivity s využitím koní

2.2 Oblasti zájmových aktivit s koňmi

Otázkou zůstává, jaké existují specifické oblasti trávení volného času s koňmi. Z elektronických zdrojů lze dohledat spoustu nabídek volnočasových aktivit s koňmi včetně oblastí, kterými se jednotlivé organizace zabývají. Nejčastěji se jedná o občanská sdružení zaměřená na jezdecký sport, drezuru nebo rekreační vyjížděky do přírody. Existují však organizace zabývající se volnočasovými aktivitami s koňmi, které upřednostňují spíše výchovně-vzdělávací složku, jako je studium etologie koní a její následné využití ve výcviku.

Některé organizace jednotlivé oblasti slučují, jako je např. Koníček a Toulcův Dvůr, jiné jsou zaměřené na jednu konkrétní oblast.

2.2.1 Jezdectví a sport

Nejrozšířenější zájmové aktivity s koňmi jsou v oblasti jezdectví a sportu. V rámci domestikace hledal člověk způsoby jak koně ovládat. Ve starověku, z období zhruba před 2000 lety před naším letopočtem, jsou na chetitských hliněných tabulkách dochovány zmínky o tréninku koní jezdcem.

Obsazení Španělska Araby v 8. století našeho letopočtu přineslo kromě vyspělé kultury a znalosti chovu ušlechtilých koní také systém jezdeckého výcviku. Tento systém výcviku byl zřejmě ovlivněn Xenofóntovými spisy, ve kterých jsou uvedené veškeré jeho informace a zkušenosti o jezdectví. Zmiňuje se v nich o správném sedu na koni, používání pomůcek a uvádí metodický postup při výcviku a tréninku koně až k vysoké drezúře. Postupně se jeho pojetí výcviku od

rytířských dob rozšířilo do všech zemí Evropy a stalo se předchůdcem dnešních jezdeckých škol drezurního umění.¹²

Dnes je k dispozici mnoho jezdeckých klubů a organizací nabízející nespočet jezdeckých stylů a sportů dle individuálního zaměření člověka. Nejznámější styly u nás jsou anglické a westernové ježdění. Z těchto stylů vycházejí jednotlivé disciplíny v oblasti sportu, jako je parkur, drezura, dostihy, military, distanční ježdění apod. Dále existují také různé jezdecké přehlídky, soutěže a kolektivní hry.¹³ Tyto zájmové aktivity s koňmi jsou určené pro všechny příznivce jezdeckví a nabízí spoustu jezdeckých kroužků poskytujících aktivní trávení volného času s koňmi.

2.2.2 Chovatelství

Volnočasové aktivity s koňmi zahrnují také teoretické poznatky o chovu koní. Některé jezdecké kroužky nabízejí kromě výuky jezdeckví také teoretickou výuku chovu. Znalosti chovu koní přináší ucelený přehled péče o koně, jako je správná výživa, technologie chovu, bezpečnost při práci, plemenitba, etologie, výcvik aj.

V rámci chovu koní se děti učí využít nejen své teoretické poznatky v praxi, ale také se učí prevenci a respektování biologických potřeb koně. Dále se učí schopnostem rozpoznat případné příznaky onemocnění koně a jeho ošetření. Součástí chovatelství je také znalost plemen a jednotlivých zbarvení.

2.2.3 Hipoturistika

Hipoturistika nebo také jezdecká turistika patří mezi nejoblíbenější aktivity milovníků rekreačního odpočinku a touhy po dobrodružství. Od jiných pohybových aktivit v přírodě se liší tím, že uspokojuje touhu po poznání a podněcuje zvědavost člověka. Tuto zájmovou činnost s koňmi čím dál více využívají firmy v rámci teambuildingů nebo jiných programů zážitkové pedagogiky. Jezdecká turistika zprostředkovává v přírodě získání nepřenositelných a jedinečných zážitků z koňského hřbetu.

¹² Srov. DOBEŠ, J. *Jízda na koni*, s. 7.

¹³ Srov. MICKLEM, W. *Příručka jízdy na koni*, s. 36-37.

Do hipoturistiky lze zařadit některé základní formy, kde je mimo vytrvalostního zatížení organismu také snahou podporovat vnímání okolí při pohybu v přírodě. Mezi základní formy jezdecké turistiky patří vycházky v sedle koně, které jsou zároveň základem celé hipoturistiky. Dále do nich spadají různé celodenní výlety a túry, kde se běžně za den ujede kolem 50 km. Nakonec velice známé je putování na koni, které zpravidla trvá několik dnů či týdnů. Jezdci s sebou musejí mít veškeré vybavení v podobě kvalitního výstroje pro sebe a svého koně. Uvádějí se ještě některé pomocné formy jezdecké turistiky, jako je distanční sport, orientační závody a jezdecké hry.¹⁴

Všechny výše uvedené oblasti se různými způsoby prolínají. V jezdeckví by neměla být opomenuta důležitost etologických poznatků např. v používání pomůcek pro ježdění, při chytání koně ve stádě nebo v boxu, při krmení aj.

Hipoturistika umožňuje koním i lidem prožít částečně svůj návrat k přirozenému způsobu života putováním po neznámých místech v přírodě. Na základě toho lze u této oblasti uplatnit poznatky z etologie koní, kdy neustálý pohyb téměř 24 hodin denně byl pro koně přirozenou součástí života v historii a je jím i dnes.

3. AKTIVITY S VYUŽITÍM KONÍ (AVK)

V předchozích kapitolách jsou popsány oblasti volnočasových aktivit s koňmi, které mohou děti a mládež navštěvovat. V této bakalářské práci představuji *Aktivity s využitím koní* jako oblast zájmové činnosti s koňmi orientovanou na vzdělávání a výchovu. AVK využívá vzdělávací a výchovné techniky, které dětem a mládeži nabízí nové možnosti nejen smysluplného trávení volného času, ale také edukaci a podporu celkového rozvoje osobnosti.

Tato zájmová oblast s koňmi se řadí do nové alternativní sekce hiporehabilitace a zaštiťuje ji Česká hiporehabilitační společnost (dále jen ČHS). Aktivity s využitím koní vznikly v létě roku 2009 a na rozdíl od ostatních sekcí ČHS se nezaměřují na léčbu a terapii, ale specializují se na pedagogickou a sociální

¹⁴ Srov. HOLLÝ, K. *Jezdecká turistika*, s. 9-10.

sféru. Jde jim o výchovně-vzdělávací proces, kdy využívá zvířata jako motivační a sociálně aktivizační prvek působící na člověka.¹⁵

Oficiální slovník České hiporehabilitační společnosti definuje Aktivity s využitím koní jako „sekcí hiporehabilitace, původně pod názvem Léčebně pedagogicko - psychologické ježdění (LPPJ). Je to metoda speciální/sociální pedagogiky a sociální práce, využívá prostředí jezdecké stáje, kontakt s koněm a vzájemné interakce s ním jako prostředek motivace, aktivizace a vzdělávání lidí se specifickými potřebami. Provádějí ji osoby se speciálním vzděláním, které prošly speciálním výcvikem – pedagog, speciální/sociální pedagog, sociální pracovník apod.“¹⁶

Vlivem měnících se sociokulturních podmínek došlo v minulosti ve výchově k různým koncepcím chápání člověka a AVK tak přichází s novou ideou. Usiluje o vzdělávání a socializaci lidí s cílem formovat člověka po stránce tělesné a duševní. Výchovou jsou zprostředkovány znalosti a kompetence, které člověku zajišťují kvalitní vzdělání a zapojení se do společnosti.¹⁷

AVK tudíž představuje kompletní systém rozmanitých činností s koňmi s cílem vzdělávat a poskytovat sociální služby. Je otevřená všem osobám nejen se zdravotním znevýhodněním, ale také lidem se specifickými potřebami.¹⁸ Obě vzájemně propojené oblasti pedagogiky a sociální služby pomáhají působit jako primární prevence před negativními vlivy společnosti, dále se podílejí na aktivizaci a na výchově jedince ke zdravému životnímu stylu.

V obecném pojetí lze vyvodit, že v průběhu AVK se děti a dospělí klienti učí hodnotit své schopnosti a dovednosti. Učí se sebepoznání a sociálnímu cítění. Kůň je zvláště u dětí silným motivačním prvkem při některých činnostech. V praxi je kladen důraz na vzájemný vztah člověka a koně více než na vlastní ježdění. Tento vztah, který vzniká, má největší vliv na rozvoj osobnosti.¹⁹

¹⁵ Srov. *Česká hiporehabilitační společnost: Standardy kvality pro Aktivity s využitím koní*, s. 4.

¹⁶ *Oficiální slovník ČHS* [PDF]. [online].

¹⁷ Srov. CASKOVÁ, V. *AVK nebo TVKPP?* [online].

¹⁸ Srov. *Česká hiporehabilitační společnost: Standardy kvality pro Aktivity s využitím koní*, s. 9.

¹⁹ Srov. CASKOVÁ, V. *Léčba koňmi: 12. Pedagogicko-psychologické aktivity*. [online].

3.1 Cílové skupiny pro AVK

AVK se specializuje na celou řadu cílových skupin. Patří do nich osoby se zdravotním znevýhodněním, které vymezuje definice Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví, a také osoby se specifickými potřebami.²⁰

Do okruhu osob se specifickými potřebami lze zařadit děti a mládež z běžné populace s různými drobnými problémy – např. s komunikačními schopnostmi, sociálními dovednostmi nebo také děti nadprůměrně nadané.

Cílové skupiny budou časem podrobněji vypsány v obecné metodice AVK.

„Obecně se AVK mohou zúčastnit osoby, které splňují tyto podmínky:

- osoba vstupuje do procesu služby AVK dobrovolně
- osoba je starší 18 let; osoba mladší 18 let nebo osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům se může AVK zúčastnit pouze se souhlasem svého zákonného zástupce
- její zdravotní a psychický stav nebrání bezpečnému provádění AVK.“²¹

3.2 Faktory ovlivňující průběh AVK

Při aktivitách s koňmi působí celá řada faktorů, které ovlivňují průběh AVK. V knize *Hipoterapie, Léčba pomocí koně* se Hollý a Hornáček (2005) zmiňují o třech základních faktorech tělesných, psychologických a sociálních, které neustále působí u dětí a mládeže při kontaktu s koněm.

3.2.1 Tělesné faktory

Pravidelným ježděním na koni se aktivně zapojuje celé tělo. Nepřímo dochází postupně ke zvyšování sebevědomí a sebeuvědomění.²² Dítě však aktivuje svoje tělo nejen během ježdění na koni. Pro AVK je typická také práce s koněm ze země. Při systému *přirozené komunikace s koňmi* jako alternativní metodě výcviku dorozumívání lidí a koní dochází při práci ze země k posilování koordinace celého

²⁰ Srov. Česká hiporehabilitační společnost: *Standardy kvality pro Aktivity s využitím koní*, s. 5.

²¹ Česká hiporehabilitační společnost: *Standardy kvality pro Aktivity s využitím koní*, s. 5.

²² Srov. HOLLÝ, K., HORNÁČEK, K. *Hipoterapie. Léčba pomocí koně*, s. 138.

těla. Princip přirozené komunikace s koňmi využívá prvky neverbální komunikace tzv. „řeč těla“. Dítě musí být soustředěné, aby používalo správně všechny neverbální pomůcky, tj. držení těla, hlídání frekvence pohybu aj. tak, aby kůň dovedl lépe identifikovat úmysly člověka. Úkolem dítěte je zároveň kontrola celého svého těla a učení se této mezidruhové komunikaci takovým způsobem, aby to pro koně bylo srozumitelné.

Při ježdění na koni zapojuje dítě kompletně celé tělo pouze tím, že na koni jen pasivně sedí. V rámci aktivního ježdění, kdy vyžaduje po koni konkrétní úkony, však dochází k intenzivnějšímu posilování celého těla, rozvoji citu pro rytmus a rovnováhu.

„Zlepšování fyzického fondu, celkové posilování zdraví, zlepšování koordinace pohybů, pěstování smyslu pro rytmus, propojení mezi tělesným a duševním uvolněním, to všechno přispívá k psychické pohodě účastníka pedagogicko-psychologického ježdění“²³, nyní nově označovaného termínem AVK.

3.2.2 Psychologické faktory

Při práci s koněm dochází ke vzájemné výměně informací mezi člověkem a koněm. Oboustrannému působení jezdce a koně při jízdě dochází pomocí naučených podnětů. V hipologii se používá pro tento termín pomůcka.²⁴

„Tedy používání pomůcek vlastně představuje nejdříve taktilní a později kinestetický dialog jezdce s koněm a je první psychoterapeuticky významnou bariérou na cestě od vození se na koni k ježdění. To jsou už převážně psychologické prostředky, které představují vstupní bránu pro terapeutické vlivy v oblasti psychoterapie nebo pedagogiky. Když je komunikace v pořádku, dochází k vytváření důvěry, a tím k naději.“²⁵

Kůň se na rozdíl od lidí nepodbízí a naopak je spíše distancovaný. Při nepřiměřeném jednání dítěte a vyvolávání podnětu, které koni nejsou příjemné, kůň okamžitě reaguje svými obrannými mechanismy. To dává dětem korektivní emoční zkušenost. Díky jednoznačné reakci ze strany koně se děti učí důsledkům svého chování, aniž by se cítily ukřivděné nebo podezřívavé.

²³ HOLLÝ, K., HORNÁČEK, K. *Hipoterapie. Léčba pomocí koně*. Ostrava, s. 139.

²⁴ Srov. Tamtéž, s. 139.

²⁵ Tamtéž, s. 139.

Koně jsou velice vnímavá zvířata a citlivá na emocionální změny v chování u dětí a dospělých. Na základě zpětné vazby pomáhají koně dětem zvýšit sebevědomí, podporují je v motivaci a dochází k jejich aktivizaci.²⁶

Existují různé psychologické vlivy působení koně na člověka. Podle Hollého a Hornáčka jsem v této práci uvedla hlavní čtyři rozměry působení koně na člověka, a to symboliku, etologii, vztah a motivaci. Všechny tyto uvedené rozměry se vzájemně různě prolínají.

3.2.2.1 Symbolika

Člověk žije s koňmi v soužití okolo 6000 let. Během společné cesty se u lidí postupně vytvářel hluboký symbolický význam koně. Dnes se koně hodně využívají v léčebných nebo výchovných metodách. Pro děti je kůň obrovským symbolem síly, budí respekt a snáze jeho prostřednictvím lépe přijímají požadavky dospělých. Kůň je také pro ně velkým symbolem odvahy, i když je to mýtus, protože koně v pozici kořisti jsou ve své přirozenosti velmi plachá zvířata. Vztah člověka a koně je dodnes zakořeněn v myšlení a hodnotách lidí. Symbolika koně je součástí našeho kulturního dědictví.²⁷

3.2.2.2 Etologie

U lidí stejně jako u říši zvířat, která žijí ve stádě, fungují principy sociální hierarchie. Člověk, podobně jako koně, sdílí ve společnosti určité pocity, jako je pocit bezpečí, boj o dominanci, podřízenost aj. Vzájemně mají lidé s koňmi společné některé prvky sociálního života.²⁸

Kůň je typické stádové zvíře, které dokáže dobře sociálně komunikovat. Základním dorozumívacím prostředkem koní je nonverbální komunikace, která se uskutečňuje pomocí „řeči těla“.²⁹ „Komunikace koně a člověka probíhá na nonverbální úrovni, přičemž pro vzájemné porozumění hrají značnou úlohu i metakomunikační signály. Úlohou základních prostředků neverbální komunikace je vyjádřit vnitřní stav organismu, vztah k okolí, hodnotit probíhající události a

²⁶ Srov. HOLLÝ, K., HORNÁČEK, K. *Hipoterapie. Léčba pomocí koně*, s. 139.

²⁷ Srov. Tamtéž, s. 139-140.

²⁸ Srov. Tamtéž, s. 141.

²⁹ Srov. Tamtéž, s. 140-141.

reagovat na vnější podněty. Pochopení sociální komunikace koní ve stádě je klíčem k získání a upevnění postavení člověka jako alfa-dominantního jedince, pasivního vůdce nebo bezpečného uživatele.³⁰

Při Aktivitách s využitím koní je důležité učení se etologii koní a jejich mezidruhové komunikace. Díky společnému znaku, že kůň a člověk je sociální tvor s podobnými potřebami a sociálním chováním, pomáhá v dětech a mládeži překonat sociální bariéry ve svém okolí a najít své místo ve společnosti.³¹

3.2.2.3 Vztah

Vztah, který postupně vzniká mezi člověkem a koněm, je rozhodujícím motivačním činitelem. U dětí, které jsou hodně uzavřené, ustrašené a mají problémy například najít si kamarády, mohou koně pomoci dětem otevřít se, vážit si druhého, mít ke druhému úctu a přijmout tak koně jako svého přítele. Snáze lze poté postupně zařadit do jejich života i jiné děti nebo dospělé.³²

Scheidhackerová v tomto pojetí tvrdí: „když se postupně redukuje strach na opatrnost, když se úzkost rozplyne a když člověk psychologicky profituje z ježdění, začíná se jeho vztah ke koni blížit pocitu, který se nazývá láskou.“³³

3.2.2.4 Motivace

Pokud dítě nezvládá některé situace při výcviku a ježdění, koně hrají důležitý motivační faktor. Pomáhají dítěti i přes případné nesnáze se nevzdávat a postavit se problému čelem. V edukačních procesech mají koně významnou roli jako hlavní motivační prvek.³⁴

3.3.3 Sociální faktory

Sociální faktory doplňují psychologické vlivy působení koně na člověka. Kluever rozšiřuje tuto oblast v rámci hiporehabilitace ve smyslu trojúhelníkové

³⁰ Tamtéž, s. 140-141.

³¹ Srov. Tamtéž, s. 141.

³² Srov. Tamtéž, s. 141-142.

³³ Tamtéž, s. 142.

³⁴ Srov. Česká hiporehabilitační společnost: *Standardy kvality pro Aktivity s využitím koní*, s. 4.

interakce mezi terapeutem, koněm a jezdcem nebo pacientem. V Aktivitách s využitím koní bychom mohli v rámci správné terminologie tuto triádu poupravit na vzájemnou sociální interakci mezi pedagogem, koněm a uživatelem. Toto trojí vzájemné působení je postaveno na nejjednodušších vztazích. Jedná se o sociální kompetence, jako je vzájemná pomoc, přijímání pomoci, pomáháním druhým a zodpovědnost.³⁵

AVK lze aplikovat při rozvíjení skupinové dynamiky, může pomáhat i v rodinných vztazích, při práci s menší nebo větší skupinou. Pomáhá při nácviku nových způsobů chování nebo k překonání některých bariér, např. kůň slouží jako možnost otevřít se aj.³⁶

Průběh AVK ovlivňuje řadu dalších faktorů, které vzájemně na sebe působí. Člověk má jedinečnou šanci nahlédnout do světa koní, učit se od nich a na základě toho tak fungovat ve společnosti. Aktivita s využitím koní zahrnují komplexně jednotlivé oblasti působení, které jsou souhrnně obsažené v klíčových kompetencích, z nichž lze vycházet při vlastním provádění AVK.

4. ROZVÍJENÍ KLÍČOVÝCH KOMPETENCÍ PROSTŘEDNICTVÍM AVK

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, koně působí na člověka v několika rovinách – psychické, sociální a fyzické. Ostatní oblasti působení AVK z těchto principů vychází a jsou zaměřené tak, aby docházelo k celkové aktivizaci všech složek člověka. Tyto oblasti zahrnují pedagogické a sociální působení, která určitým způsobem formují lidskou osobnost.

Abychom mohli lépe poznat Aktivitu s využitím koní jako nástroj pomáhající rozvíjet u dětí klíčové kompetence, je třeba představit oblasti působení AVK. Jak již bylo řečeno, AVK se zaměřuje na pedagogickou a sociální sféru. V pedagogické působnosti jde o vzdělávání a výchovu. Na tuto oblast se v celé práci zaměřuji, ale nelze opomenout i vzájemnou provázanost se sociální působností. V této kapitole se budu snažit nejprve stručně objasnit některé oblasti působení Aktivit s využitím koní. Na začátku následující kapitoly jsem uvedla jen

³⁵ Srov. HOLLÝ, K., HORNÁČEK, K. *Hipoterapie. Léčba pomocí koně*. Ostrava, s. 144-145.

³⁶ Srov. HOLLÝ, K., HORNÁČEK, K. *Hipoterapie. Léčba pomocí koně*. Ostrava, s. 145-146.

čtyři oblasti, ostatní již úzce souvisejí s klíčovými kompetencemi, a jsou tudíž obsažené v jednotlivých kapitolách o klíčových kompetencích a jejich rozvíjení (kapitola 4.2).

4.1 Oblasti působení AVK

V dnešním uspěchaném světě plném technologií a sociálních sítí se čím dál více vyskytují a stále narůstají různé negativní jevy ve společnosti. Proto jsem oblasti působení AVK obohatila také o prevenci, kterou jsem uvedla hned v první podkapitole.

4.1.1 Prevence sociálně patologických jevů

Doba konzumu přispívá ke stále větším objevům a růstu negativních jevů ve společnosti. Neustále trvají a zároveň vznikají nové formy násilí. Války mezi lidmi vedou k odloučení jednotlivce od kolektivu a vytváření si vlastního světa (viz virtuální realita apod.).

Aktivita s využitím koní lze na základě toho rozšířit o primární oblast působení jako prevenci sociálně patologických jevů. „Sociálně patologickým jevem se obecně rozumí takové chování jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot, chování a jednání, které vede k poškozování zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije a pracuje, a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím.“³⁷

Prostřednictvím koní lze docílit komplexního a pozitivního působení na osobnost tak, aby člověk byl schopen odolávat těmto negativním vlivům a tlaku naší společnosti. Nejvíce jsou ovlivněné těmito negativními vlivy děti. Svět reklam a jiných masových medií způsobuje zahlcení dětí přebytečnými informacemi, které v nich může potlačovat samostatný rozvoj sociálních schopností a dovedností neboli klíčových kompetencí.

³⁷ POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. *Prevence sociálně patologických jevů: Manuál Praxe*, s. 186.

4.1.2 Snížení rizika sociálního vyloučení

Tato oblast působení AVK se zabývá problematikou ohrožených dětí a mládeže nepřijatých společností. Každé dítě je individuální osobnost a má co nabídnout ze svého vlastního potenciálu. V sociální sféře se AVK zaměřuje na posilování kontaktů v rodině a nabízí příležitosti k navázání nových kontaktů. Dále pomáhá při zapojení se do běžného života a podporuje celkovou aktivizaci jedince.³⁸

4.1.3 Zlepšení zdraví a fyzické kondice

V kapitole o tělesných faktorech ovlivňujících průběh AVK se zmiňují o tom, že při jednotlivých činnostech s koňmi dochází k posilování celého těla. Primární oblastí působení při AVK je po tělesné stránce zlepšení zdraví a fyzické kondice. Dochází k normalizaci svalového napětí a postupným cvičením se zlepšuje koordinace pohybu a rovnováha.³⁹

4.1.4 Pozitivní a smysluplné trávení volného času

Další oblastí působnosti AVK je pozitivní a smysluplné trávení volného času.⁴⁰ Rozmanitými činnostmi s koňmi lze u dětí využít volný čas k regeneraci sil a odpočinku od školních povinností. Koně jsou tzv. přirozenými „dobíječi“ energie a mají mimo jiné na dětskou psychiku blahodárné účinky.

4.2 Klíčové kompetence a její rozvíjení pomocí AVK

Vzhledem ke globalizaci funguje naše společnost pod obrovským tlakem. Produktivita práce vyžaduje výkonnost a efektivitu. Stále častěji se v zaměstnání nahrazuje lidská práce stroji. Na tato fakta začalo reagovat naše školství a zavedlo novou kurikulární reformu s cílem vzdělávat děti a mládež k získání příslušných klíčových kompetencí, které uplatní v životě včetně zaměstnání.⁴¹

³⁸ Srov. Česká hiporehabilitační společnost: *Standardy kvality pro Aktivitu s využitím koní*, s. 4.

³⁹ Srov. Tamtéž, s. 4.

⁴⁰ Srov. Tamtéž, s. 4.

⁴¹ Srov. BELZ, H. SIEGRIST M. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení*, s. 17.

Aktivity s využitím koní doplňují školní vzdělávání a pomáhají tak podílet se na vývoji klíčových kompetencí. Mají široké pole působnosti ve výchově a vzdělávání. Cíleně využívají koně jako dokonalý edukační subjekt pomáhající v motivaci při učení.

4.2.1 Rozvoj sociální a personální kompetence

Rychlý pokrok a vliv masových médií, která tato moderní doba přináší, ve velké míře potlačuje charakter člověka. Lidé se sloučili do „jednoho davu“ a již nejsou schopni téměř samostatně uvažovat. Tyto skutečnosti nejvíce dopadají na děti, které v dospělých hledají vzory a snaží se jim vyrovnat. Hektická doba a přítomnost sociálních sítí v našich životech způsobuje, že se děti i mládež potýkají ve svém životě s různými sociálními problémy. Děti čím dál více omezují osobní kontakty a navzájem spolu komunikují převážně jen prostřednictvím internetu a mobilních telefonů.⁴²

Aktivity s využitím koní pomáhají dětem zabránit v uzavírání se do virtuálního světa a povzbuzují schopnost čelit skutečnosti takové, jaká je. Pomocí AVK lze v dětech projevit jejich skryté vlastnosti a učit se empatii. Posílením verbální a neverbální komunikace jako nezbytné schopnosti při spolupráci lze navázat nové vztahy a docílit tak pocitu sounáležitosti. AVK pomáhá dítěti celkově zvýšit sebevědomí a sebeuvědomění. Sociální adaptace přináší dětem uspokojení, usnadňuje orientaci ve svém okolí a přijetí ostatních. Dochází k celkovému rozvoji sociálních schopností a dovedností.

Veškeré činnosti s koňmi přispívají také k celkovým pozitivním změnám lidské psychiky. Pozitivní účinky AVK mají vliv na chování. Prostřednictvím koní se dítě učí kontrolovat své emoce, být klidné a dochází tak u něj k celkové pozitivní přeměně osobnosti.⁴³

⁴² Srov. *Evropská komise* [online].

⁴³ Srov. *Česká hiporehabilitační společnost: Standardy kvality pro Aktivity s využitím koní*, s. 4.

4.2.2 Rozvoj komunikativní kompetence

Komunikativní kompetence úzce souvisí s předchozí uvedenou sociální a personální kompetencí. Schopnost aktivní spolupráce se neobejde bez rozvíjení správné komunikace.

Podle Nakumy (1997) komunikační kompetence označuje „schopnost člověka předat někomu zprávu přijatelně rychle a správně.“⁴⁴ Jak víme, lidská řeč zahrnuje verbální a neverbální komunikaci. Koně se mezi sebou dorozumívají pouze neverbální komunikací. Některé děti se mohou potýkat s různými komunikačními bariérami a koně jim mohou v tomto problému hodně pomoci. V Aktivitách s využitím koní se děti učí nejprve správnému naslouchání instrukcí o etologii koní a systému přirozené komunikace s koňmi. Postupně dochází u dětí k učení se neverbální komunikace jako dorozumívacího prostředku člověka a koně. Při komunikaci pomocí „řeči těla“ dochází ke kompletnímu zapojení celého těla, jehož prostřednictvím děti předávají koním informace. Důležitá je soustředěnost na používání správných pomůcek a koordinaci těla.

4.2.3 Rozvoj kompetence k řešení problémů

Při aktivitách s koňmi se děti učí specifickým schopnostem řešení problémů. Děti jsou s koňmi vystavené do situací, které vyžadují hlubší analytické myšlení a rozbor situace, jak dále při aktivitách postupovat. Dostává se jim prostor k vlastnímu aktivnímu přístupu a přemýšlení nad vlastními činy a následné nápravě vedoucí ke zlepšení.⁴⁵ Koně v pozici nezaujatých tvorů nastavují dětem zrcadlo a pomáhají jim posílit své sebevědomí nebo naopak ukázat chyby. Součástí AVK je také teoretická znalost etologických poznatků o koních a její využití v praxi. Děti dostávají úkoly, kdy mají možnost zpracovat některé zajímavé informace o koních a všechny tyto znalosti si prakticky ověřit. Posilování kompetence k řešení problémů rozvíjí kognitivní funkce dítěte a vedou k větší odolnosti v celkové psychické kondici.⁴⁶ Při vlastním zapojení dětí do AVK dochází k řešení problémů postupně. Nejvíce náročná je kompetence řešit určitý problém s koněm vykazující

⁴⁴ VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*, s. 37.

⁴⁵ Srov. HUČÍNOVÁ, L. JERÁBEK, J. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*, s. 25.

⁴⁶ Srov. *Česká hiporehabilitační společnost: Standardy kvality pro Aktivity s využitím koní*, s. 4.

neochotu spolupracovat. U některých nadaných dětí je vrcholem úspěchu rozvoj této kompetence.

Rozvíjením kompetence k řešení problémů jsou značně ovlivněné také psychické funkce dítěte. Vzhledem ke klidné povaze koně dochází u dětí k odbourávání stresu a uvolnění napětí.

AVK tak pomáhá u dětí celkově rozvíjet jejich psychickou kondici:

- „- rozvoj kognitivních funkcí
- posílení sebevědomí
- navození pozitivních změn v psychice
- možnost relaxace a odpočinku“⁴⁷

4.2.4 Rozvoj kompetence k učení

Při celkovém působení AVK lze využít nepřetržitě velké množství výchovných a vzdělávacích prostředků. Důležitý prostředek výchovy je zde kůň a dítě. Prostřednictvím vztahu dítěte a koně lze využít koní jako motivačního prvku vedoucího k usnadnění edukačních procesů. Pedagogická oblast usnadňující edukační procesy je mimo jiných tzv. zážitková pedagogika.⁴⁸ Cílem zážitkové pedagogiky je získání zkušenosti na základě některých prožitých skutečností, které mají dlouhodobý dopad na jedince. Tím dochází k výchově a následnému rozvoji celé osobnosti.⁴⁹ Na základě okamžitých zpětnovazebných reakcí ze strany koně se u dítěte upravuje myšlení a učení se z chyb. Dítě se v budoucnu vyvaruje chybných kroků při práci s koňmi a hledá si samo vhodné způsoby v zapamatování informací. To lze nejvíce spatřit při aplikaci přirozené komunikaci s koňmi jako alternativní metody výcviku koní. Děti zde dostávají prostor k učení se faktům o chování koní a jsou jim demonstrovány reálné situace, které je nutí posilovat svoje kompetence k učení. Postupně se učí jejich smyslu a využívají tuto kompetenci i v ostatních stránkách života.

⁴⁷ Česká hiporehabilitační společnost: *Standardy kvality pro Aktivity s využitím koní*, s. 4.

⁴⁸ Srov. Tamtéž s. 4.

⁴⁹ Srov. *OS Atmosféra* [online].

4.2.5 Rozvoj kompetence občanské

Od malička jsou děti vedené k dodržování určitých povinností a vytváření si hodnot. Některé děti však nerozumí světu a působí jim problémy přijímat požadavky dospělých. Existují určitá práva a normy, které musíme dodržovat, abychom mohli zdravě fungovat ve společnosti. Jsme zavázáni určitými povinnostmi. Nejen mezi lidmi, ale také v přírodě platí zásadní pravidla a zákony.

Mezi koňmi se dítě dostává do úplně jiného světa, než na jaký je zvyklé. V koňském stádě fungují určité zásady, které koně musí mezi sebou dodržovat. Dalo by se říci, že stádo koní také tvoří jakýsi stát, kde má každý kůň své místo a dodržují se v něm určitá pravidla. Děti se při aktivitách s koňmi učí porozumět těmto pravidlům, tolerovat je a řídit se jimi. Nemá cenu si mezi koňmi na něco hrát, protože nám svojí upřímnou reakcí dají hned najevo, co si myslí. Díky poznatkům o koních se děti učí určitým povinnostem, kterými se zavazují nejen k sobě, ale i k ostatním ve skupině. Učí se mezi sebou navzájem si pomáhat a respektovat názory ostatních. Na základě toho snáze přijímají požadavky dospělých. V rámci aktivit s koňmi jsou děti vedené k zodpovědnosti a to nejen samy k sobě, ale také k ostatním včetně svého koně. Aktivita s využitím koní zahrnují také environmentální výchovu a otevírají dětem obzory v ekologických otázkách. Celkově se díky AVK rozvíjí u dětí občanská kompetence vedoucí k spoluvytváření hodnotového systému.⁵⁰

4.2.6 Rozvoj kompetence pracovní

Vlastnit všechny potřebné pracovní kompetence určuje u dětí kvalitu pro jejich budoucí povolání. V práci budou muset využít všechny své praktické schopnosti a dovednosti, které jsou klíčové pro získání vysněné profese. Při AVK se používá velké množství pomůcek sloužících k výcviku koní. V další kapitole budu představovat systém přirozené komunikace s koňmi jako edukační metodu využívanou v AVK. V této metodě alternativního výcviku se pracuje s koňmi pomocí speciálních pomůcek usnadňujících práci s koňmi. Děti se učí pomůcky správně používat při aktivitách s koňmi a ovládat je tak, aby se nezranily. To je

⁵⁰ Srov. Česká hiporehabilitační společnost: *Standardy kvality pro Aktivitu s využitím koní*, s. 4.

jedna ze schopností, kterou musejí děti zvládat, aby se mohly mezi koňmi bezpečně pohybovat a pracovat.

Další důležitou kompetencí je schopnost dodržovat pravidla bezpečnosti a celkového chodu činnosti AVK.

4.2.7 Shrnutí

Aktivity s využitím koní nazírají na člověka jako na bytost, která má své potřeby a touhy po poznání. Člověk tudíž zahrnuje všechny složky – psychickou, fyzikální, sociální tak, jak ho nastavila příroda, aby byl schopen fungovat ve společnosti. Má k dispozici všechny prostředky, aby dokázal smysluplně naplnit svůj život, byl spokojený a mohl ze svého potenciálu předat něco i budoucím generacím.

AVK se snaží v dětech a mládeži posílit jednotlivé kompetence, aby byly schopné je uplatnit v životě. AVK zahrnuje sociální a pedagogickou působnost, pomáhá lidem objevit svůj potenciál a následně ho využít a předat společnosti. Náplní AVK je celoživotní vzdělávání, hledání svých neprobádaných možností vedoucích k osobnímu růstu a seberealizaci.

4.3 Systém přirozené komunikace s koňmi jako edukační metody využívané v AVK

V AVK lze využít různé metody práce s koňmi. Klasický metodický přístup AVK pracuje s lidmi prostřednictvím činností ze země nebo jízdou na koni. Veškeré aktivity probíhají ve stáji a venku, např. formou čištění koní, přecházením jednoduchých překážek, nebo vycházkami do přírody. Při ježdění na koni se jezdí převážně na nauzděném koni.

AVK se nebrání také alternativním metodám výcviku koní, které vychází z etologických poznatků a biologických potřeb koně. Jeden z těchto přístupů je tzv. *přirozená komunikace s koňmi*.

4.3.1 Vymezení termínu přirozená komunikace s koňmi

Ze zahraničí k nám čím dál více přicházejí nové alternativní přístupy výcviku koní. Před několika lety k nám dorazil velkým „boom“ metod tréninku koní bez používání násilí a donucovacích prostředků.

Mezi „koňskou“ veřejností se začal stále častěji používat termín tzv. horsemanship, jinak také natural horsemanship. Tento pojem je ovšem nepřesný a v našem jazyce znamená něco jako přirozené jezdectví či přirozené partnerství. Přirozené jezdectví je ovšem v běžném užívání nepřesný pojem, protože nést lidi na zádech není pro koně přirozené.⁵¹

U nás se tudíž stále hledají nové termíny pro tento typ výcviku koní založený na vzájemné spolupráci a partnerství. Jedním z nich, který považuje za přednost oboustrannou komunikaci a dosažení harmonie, je přirozená komunikace s koňmi.

Přirozená komunikace s koňmi představuje komplexní systém principů spolupráce člověka a koně postavených na vzájemné důvěře a respektu s cílem vybudování plnohodnotného vztahu.

4.3.2 Princip přirozené komunikace s koňmi

Systém přirozené komunikace s koňmi vychází z pozorování chování koní v jejich přirozeném prostředí.⁵² Vychází z předpokladu, že kůň je stejně jako člověk sociálně cítící tvor. Celý život koní se odehrává v bezpečí stáda. „Lichokopytníci všech druhů, poddruhů, plemen nebo kmenů jsou sociálně žijící zvířata.“⁵³

Sociální život stáda řídí přísná hierarchie. Každý kůň v něm zaujímá určité postavení, které se však v průběhu společného soužití může měnit. Pro všechny členy stáda jsou nezbytně nutné vzájemné sociální interakce, které přispívají k celkové psychické pohodě. Tyto vztahy a vzájemná výměna informací zabezpečují přežití jednotlivců a ochranu před případnými predátory. Odloučení od společenského života stáda znamená pro jednotlivce smrt.

⁵¹ Srov. BOŘÁNEK, V. *Horsemanship. Přirozené jezdectví*, s. 13.

⁵² Srov. Tamtéž, s. 14.

⁵³ DURUTTYA, M. *Velká etologie koní*, s. 278.

Lidé a koně jsou z odlišných světů, ale spojuje je vzájemná potřeba někam patřit a být součástí určitého celku. V přirozené komunikaci jde o vzájemné porozumění a pochopení. Člověk se zde musí přizpůsobit koňskému myšlení a vnímání světa, díky němuž lze dospět ke vzájemné komunikaci a spolupráci.

Monty Roberts jako jeden z mnoha slavných tzv. „zařkávačů koní“ objevil jazyk *equus*, kterým se lze s koňmi dorozumívat. Tvrdí, že lidé se mohou od koní učit mnohému ze struktury sociálních vztahů. Koně prosí lidi, aby se k nim nechovali jako predátoři a snažili se s nimi spolupracovat. V této vzájemné dohodě však nesmí figurovat násilí a zastrašování.⁵⁴

Metoda přirozené komunikace je způsob spolupráce člověka a koně založený na důvěře, vzájemném respektu a porozumění. Cílem tohoto přístupu je dosažení plnohodnotného vztahu a harmonie. Po člověku se žádá, aby pochopil koně jako tvora, který se bojí o své bezpečí. Úkolem koně je vložit člověku svoji důvěru, aby mu tento pocit bezpečí zajistil. Tato cesta není jednoduchá. Stojí mnoho odříkání a odpoutání se od naučených způsobů chování. Odměnou je však vzájemné poznání a vztah plný harmonie.

4.3.3 Přirozená komunikace s koňmi jako forma výchovy zážitkem

V této kapitole se zabývám působením zážitkové pedagogiky v přirozené komunikaci s koňmi. Zážitkové vzdělávání lze zahrnout do mnoha oblastí. Od outdoorových aktivit po intenzivní kurzy zaměřené na celkový rozvoj osobnosti. Přirozenou komunikaci s koňmi můžeme považovat za jednu z dalších metodických oblastí, ve které se pracuje s principy výchovy zážitkem neboli zážitkové pedagogiky.

Ze systému přirozené komunikace s koňmi lze vyvodit, že kůň je sociálně žijící tvor, ochotný s námi spolupracovat a vložit nám do rukou svou důvěru. Vzhledem ke skutečnosti, že ve stádě vládne přísná hierarchie, musí se člověk automaticky vyšplhat na první místo tohoto řebříčku postavení, aby si dokázal u koní získat důvěru a respekt. Přirozená komunikace využívá etologické poznatky a převádí je do praxe. Uplatňuje techniky a materiály usnadňující komunikaci tak, aby pro koně byly srozumitelné.

⁵⁴ Srov. ROBERTS. M, *O koních a lidech*, s. 50–51.

Zážitková pedagogika v systému přirozené komunikace s koňmi využívá koní jako prostředek usnadňující edukační procesy. Začal se rozšiřovat nový typ výukových programů, jako je např. *vzdělávání za pomoci koní* (horse assisted education), které stále častěji vítají manažerské firmy, kde se od koní učí rozvoji komunikačních a manažerských kompetencí. Při komunikaci s koněm se člověk stává přirozeným leadrem a tím se učí správnému vedení pro svoji profesi.⁵⁵

Nejen pro firmy, ale i pro ostatní lidi včetně dětí se otevírá nová možnost jak se kvalitně a efektivně vzdělávat. Zážitková pedagogika vychází z toho, že člověk je schopen si zapamatovat nejvíce informací na základě vlastních prožitků. Koně zde působí jako důležitý motivační činitel, který hraje důležitou roli při učení. Na základě okamžité zpětné vazby ze strany koně člověk koriguje svoje jednání, rozvíjí své kognitivní funkce směřující k učení a následně převádí veškeré zažité zkušenosti do praktického života. Práce s principy zážitkové pedagogiky v přirozené komunikaci s koňmi pomáhá člověku intenzivně rozvíjet všechny klíčové kompetence.

4.3.3.1 Principy zážitkové pedagogiky v přirozené komunikaci s koňmi

Při výchově zážitkem jde o aktivní proces, kdy se žák dostává do neznámého prostředí mimo zónu komfortu. Nedostatek harmonie a pocitu pohodlí nutí jedince řešit problémy, být aktivní a schopen sebereflexe.⁵⁶

Obecným cílem zážitkové pedagogiky je využití všech jejích principů k výchovným změnám jedince a následnému harmonickému rozvoji osobnosti. Jde jí o vzájemné dynamické interakce biologických, sociálních, emocionálních, kognitivních a duchovních potřeb v průběhu zážitkově pedagogických projektů (Másilka, 2004).⁵⁷

Metodou přirozené komunikace s koňmi se lze intenzivněji vzdělávat působením zážitkové pedagogiky, která vychází především z tří obecně platných principů – *teorie komfortních zón*, *Kolbova cyklu učení* a stavu *flow*.

Během svého života se člověk vystavuje situacím, které ho nutí řešit různé problémy. Vytváří si kolem sebe tzv. *zónu komfortu*, prostor, kde se cítíme dobře a

⁵⁵ Srov. *Horsense* [online].

⁵⁶ Srov. FRANC, D. ZOUNKOVÁ, D. MARTIN, A. *Učení zážitkem a hrou*, s. 20-21.

⁵⁷ Srov. *OS Atmosféra* [online].

v bezpečí. Tato zóna vychází z toho, že člověk se celý život učí dovednostem, získává zkušenosti, rozvíjí se v komunikaci a upravuje si svůj hodnotový systém. Nalézá svůj smysl života a snaží se ho všemi prostředky naplnit. Pokud se člověk dostane v životě do situace neznámé a nepoznané, vykročí mimo svou zónu komfortu a přechází do oblasti, která podporuje člověka v rozvoji a růstu. V této zóně se jedinec učí a vyvíjí. Úkolem pedagoga je působit na žáka rozšiřováním jeho zóny, aby získal co nejvíce zkušeností pro svůj vývoj.⁵⁸

Děti jsou při práci s koňmi metodou přirozené komunikace neustále vystavené zátěžovým situacím a řešení problémů. Pro některé je nepředstavitelné si sednout na koně a raději s ním pracují ze země, jiným dělá problém se prosadit nebo mají strach z neúspěchu. Neustále dochází k rozšiřování nebo zužování zóny komfortu dle individuální citlivosti dítěte. Koně jsou však pro děti obrovskou výzvou a děti se snaží překonat samy sebe.

Kolbův cyklus učení je teorie učení vycházející z předpokladu, že 80% lidského poznávání pochází z vlastních nepřenosných prožitků. Cyklus se skládá ze čtyř fází učení, které zvyšují zapamatovatelnost poznatků. Jedná se fázi *konkrétní zkušenosti*, kdy je člověk v dané situaci postaven před určitou situací. Následuje fáze *pozorování, přemýšlení a reflexe*. Ve třetí fázi člověk odstraní přebytečné informace a zaměřuje se na ty, které jsou pro něj opravdu důležité. Poslední fáze je vlastní aktivní experimentování a testování.⁵⁹

Poslední třetí princip zážitkové pedagogiky v přirozené komunikaci s koňmi je stav plynutí neboli *flow*. V českém jazyce bychom pojem flow správně definovali jako zaujetí, unesení činností, pohroužení do činnosti apod. Csikszentmihalyi charakterizuje flow jako stav plynutí, ve kterém je člověk tak ponořen do konkrétní činnosti, že nic ostatního mu v danou chvíli nepřijde důležité. V tuto dobu se nesoustředí na nic jiného a neexistuje nic jiného než přítomný okamžik. Tento pocit je tak osvobozující, že člověk zapomene na veškeré starosti a nepříjemné stránky svého života.⁶⁰

Do stavu flow se mohou děti dostávat také při práci s koňmi. Koně jsou vnímavé bytosti a jsou citliví na jakékoliv emocionální výkyvy člověka. Nezabývají

⁵⁸ Srov. Tamtéž, [online].

⁵⁹ Srov. Tamtéž, [online].

⁶⁰ Srov. KIRCHNER, J. *Psychologie prožitku a dobrodružství pro pedagogiku a psychoterapii*, s. 60-61.

se budoucností ani minulostí. Žijí přítomností a to samé očekávají od člověka. Bez naprostého soustředění se dítěte na koně dochází u koní např. k projevům neposlušnosti. Dítě se s koňmi automaticky dostává do stavu bytí „tady a teď“ a tím dochází k celkové harmonizaci a relaxaci.

Působení zážitkové pedagogiky v přirozené komunikaci s koňmi lze využít v mnoha směrech. Jedním z nich je již zmíněné *vzdělávání za pomoci koní* (v zahraničí známé jako HAE Horse Assisted Education), které začíná být oblíbené manažerskými firmami nebo zájemci o individuální koučink.⁶¹ S tímto směrem úzce souvisí i využití zážitkové pedagogiky v přirozené komunikaci s koňmi při vzdělávání dětí (např. prostřednictvím Kroužku přirozené komunikace s koňmi).

⁶¹ Srov. *Horse Made* [online].

PRAKTICKÁ ČÁST

Tato část bakalářské práce doplňuje teoretické pojetí AVK jako prostředek při rozvíjení klíčových kompetencí. Zajímalo mě, jakým způsobem lze klíčové kompetence v AVK rozvíjet v praxi. V předchozí kapitole uvádím systém přirozené komunikace s koňmi jako edukační metodu využívanou v AVK. Při práci dětí s koňmi touto metodou jsem se snažila na základě jejích principů vypořádat změny v klíčových kompetencích, hodnotách a chování.

Praktická část bakalářské práce je rozdělena na dva oddíly. První část obsahuje metodiku, ve které popisuji stručný průběh Kroužku přirozené komunikace s koňmi a uvádím příklady některých aktivit s koňmi, jimiž lze rozvíjet jednotlivé klíčové kompetence.

Druhý oddíl představuje projekt a jeho techniky ověřující rozvoj klíčových kompetencí u dětí navštěvujících Kroužek přirozené komunikace s koňmi.

5. METODIKA

5.1 Aplikace přirozené komunikace s koňmi k rozvíjení klíčových kompetencí při Kroužku přirozené komunikace s koňmi

První úvodní lekce se skládá z teoretické a praktické části. V teoretické části se děti seznamují nejprve s pravidly bezpečnosti při pohybování se mezi koňmi a pravidly chování ve výběhu. Následuje praktická část výuky a seznámení s metodou přirozené komunikace s koňmi.

U počátečních lekcí se uplatňují převážně simulační techniky. Děti si osvojují neverbální komunikaci mezi sebou navzájem. Jsou jim sdělovány technické informace o používání pomůcek při práci s koněm. Všechny nabyté znalosti převádějí okamžitě do praxe. Děti pomocí simulace mají možnost zažít si výcvik nejprve „na vlastní kůži,“ než to budou později vyžadovat po koni. Po simulačních nácvicích následuje vlastní práce s koněm.

Při vkročení do výběhu mezi volně se pohybující koně dochází u dětí již k aktivnímu zapojování všech klíčových kompetencí. Po dítěti se vyžaduje, aby si samo koně ve výběhu chytlo. Pro děti je zpočátku nejobtížnější manipulace s pomůckami a vyvedení koně z výběhu do pracovního prostoru. U začátečníků se odehrává zpravidla většina činností na jízdárně. Děti si nejprve samy koně vyčistí a následuje seznámení s koňmi formou herních aktivit včetně ježdění. Další lekce vedou k postupnému zlepšování neverbální komunikace a následuje zvyšování nároků na dítě.

V průběhu lekcí se děti učí vyzařovat klidnou dominanci při komunikaci s koňmi a učí se správnému držení těla. Koně naopak dětem nastavují „zrcadlo“. Svým chováním a držením těla ukazují, jak se cítí, a upozorňují, v čem dělají děti chyby. Na základě všech těchto prožitých skutečností se děti učí způsobům správného jednání s koňmi a vyvarování se chyb. Postupem času samy reflektují svůj přístup a snaží se neustále zlepšovat. Děti se učí řešit problémové situace a úspěšně rozvíjet všechny klíčové kompetence.

5.1.1 Příklad rozvíjení kompetence k učení

V průběhu aktivit s koňmi musí být dítě plně soustředěné na koně. Jakákoli známka odvedení pozornosti se u koně projevuje nezájmem a neposlušností. Jak již bylo zmíněno, využívají se simulační techniky při učení se novým cvikům a hrám. Na základě umělých nácviků, vžívání se do rolí, dochází k rychlejšímu a efektivnějšímu zapamatování si informací. Děti využívají teoretických znalostí o etologii koní a uplatňují je v praxi. Postupně se dítě učí samo reflektovat svůj přístup a zdokonalovat se v učení. Ptá se na informace, které jej zajímají, a očekává zpětnou vazbu pro svůj výkon.

Příklad simulačního nácviku k rozvíjení kompetence k učení:

*Úkol: **Nácvik kruhové hry s koněm** – děti jsou rozdělené do dvojic. Každá dvojice má dohromady ohlávku s vodítkem a bič. Jedno dítě bere na sebe roli koně a druhé člověka. Úkolem člověka je, aby koně vyslal na kruh, tzn., aby ho kůň obcházel dokola, aniž by se nacházel v přímé blízkosti člověka nebo aniž by od člověka odcházel. Dítě se učí správné koordinaci pomůcek a řeči těla. Úkolem*

dítěte, které má roli koně, je ukázat na požádání instruktora reálné situace v chování koně, které mohou nastat, např. různé situace neposlušnosti apod. Děti si role střídají. Poté následuje vlastní práce s koněm.

5.1.2 Příklad rozvíjení kompetence k řešení problémů

Tato kompetence navazuje na kompetenci k učení a úzce s ní souvisí. U pokročilejších dětí dochází k větší samostatnosti řešit v rámci přirozené komunikace s koňmi obtížnější situace, které se mohou objevit ve výcviku. Vrcholným zážitkem v přirozené komunikaci je výcvik probíhající ve volnosti bez ohlávky a vodítka. Právě tyto okamžiky a situace jsou nejčastějšími důvody k tomu, aby si kůň člověka „vyzkoušel,“ zdali je on hoden vložit mu svou důvěru a být koni opravdovým vůdcem.

Příklad rozvíjení kompetence k řešení problému:

Úkol: Odvedení koně dítětem od stáda do pracovního prostoru ve volnosti (bez ohlávky a vodítka) – Dítě si samo přijde za koněm a pomocí neverbální komunikace ho požádá, aby s ním šel do jízdárny. Kůň dítěti vyhoví a dobrovolně ho následuje na konec výběhu. Dítě si samo otevře bránu, aby s koněm mohlo projít, ten však od dítěte začne odcházet a vzápětí uteče pryč. Dítě se musí naučit být v této situaci klidné a vymyslet přístup vedoucí k řešení této situace. Nesmí tento konflikt vzdát a musí trvat na tom, co po koni žádalo. Tato situace však vyžaduje obtížnější řešení, jinak kůň bude od člověka odcházet opakovaně. Do tohoto řešení se zpočátku zapojuje instruktor, aby nedošlo u koně k nežádoucím opakovaným pokusům. Posléze je dítě vzhledem k pokročilosti nucené řešit konfliktní situaci samo.

5.1.3 Příklad rozvíjení kompetence sociální a personální

Příklad rozvíjení kompetence sociální a personální:

Úkol: spolupráce při hledání předmětu na koních – prvním úkolem dětí je rozdělit se svými koňmi do dvojic, přičemž musí hromadně popřemýšlet, kteří koně

se ve dvojicích navzájem snesou. V určeném prostoru jsou různě poházené dané předměty. Cílem dvojice je společně najít předmět a pomocnými silami ho sebrat ze země, aniž by děti slezly z koní. Po aktivitě následuje hromadná reflexe.

5.1.4 Příklad rozvíjení kompetence komunikativní

Příklad rozvíjení komunikativní kompetence:

Úkol: Získání respektu a důvěry koně v kruhové ohradě - dítě je samo s koněm v kruhové ohradě bez ohlávky a vodítka, v ruce má pouze bič. Úkolem dítěte je získat si u koně respekt a důvěru prostřednictvím své neverbální komunikace. Dítě musí být plně soustředěné a naučit se, kdy na koně může působit pouze svým tělem a kdy naopak musí použít bič jako svoji tzv. „prodlouženou ruku“. Úkolem koně je dodržovat požadavky člověka, pokud je změněn, dítě musí okamžitě reagovat a prosadit svůj cíl. Dítě neustále sleduje chování a držení těla koně. Kontroluje svoji neverbální komunikaci a učí se tomu, aby byla pro koně srozumitelná.

5.1.5 Příklad rozvíjení kompetence občanské

Příklad rozvíjení občanské kompetence:

Úkol: Pochopení sociální hierarchie ve stádě a dodržování pravidel chování dítěte mezi koňmi – Děti se seznamují s životem v koňském stádě a snaží se porozumět žebříčku hierarchického postavení. Učí se být mezi koňmi klidné a nekřičet. Při práci s koněm se snaží dodržovat bezpečnost a být zodpovědné za svého koně. Děti si musí hlídat svého koně, aby se s ním nedostaly do přímé blízkosti jiného koně, který ho nesnáší. Při hromadných aktivitách dodržují s koňmi rozestupy. Stávají se zodpovědnými za svá rozhodnutí, a to prostřednictvím okamžitých reakcí koně na danou situaci. Snaží se být spravedlivé při provádění cviků a koně netrestají násilím. Učí se slušnému chování vůči koni a ostatním.

5.1.6 Příklad rozvíjení kompetence pracovní

Děti dodržují pravidla bezpečnosti a učí se správnému zacházení s materiálním vybavením kroužku. Respektují průběh a chod kroužku. Podílejí se na plánování činností a aktivit.

Příklad rozvíjení pracovní kompetence:

Úkol: Nasazení ohlávky koni na hlavu, její zavázání, správné držení vodítka a biče při vedení koně - Děti musí rozpoznat, jak správně patří ohlávka na koně a jak se nasazuje. Učí se správnému a bezpečnému držení vodítka, včetně biče. To vyžaduje celkovou manuální zručnost. Děti se učí správnému vedení koně a celkové manipulaci s pracovními pomůckami při výcviku.

6. PROJEKT

6.1 Cíl projektu

V metodické části jsem uvedla příklady aktivit s koňmi, které rozvíjejí konkrétní kompetence. V této části bakalářské práce jsem se zaměřila na vypracování projektu, pomocí kterého jsem zaznamenávala posun v rozvoji klíčových kompetencí v průběhu Kroužku přirozené komunikace s koňmi. Jde o analýzu mého vlastního pozorování, a nelze proto tento projekt považovat za odborný empirický výzkum s cílem objektivně prokázat rozvoj klíčových kompetencí prostřednictvím AVK.

Cílem projektu je ověřit, zdali AVK může u dětí a mládeže rozvíjet klíčové kompetence a jakými prostředky, a to na základě pozorování v krátkém časovém úseku dvou měsíců. Zaměřila jsem se na klíčové kompetence v základním vzdělávání, které jsou konkretizovány v RVP. Během dvou měsíců, ve kterých probíhalo šetření, nebylo možné dostatečně srovnat a posoudit míru vývoje klíčových kompetencí. Tento projekt by musel být rozsáhlejší a vyžadoval by dlouhý výzkum s podrobnými daty.

6.2 Charakteristika projektu

Projekt byl prováděn v nestátní neziskové organizaci Jezdecký klub Vladykův Dvůr působící v malé obci Roudné u Českých Budějovic. Tato organizace je členem České hiporehabilitační společnosti a její činnost je směřována na novou disciplínu hiporehabilitace Aktivity s využitím koní. Od roku 2007 se JK Vladykův Dvůr věnuje vzdělávání dětí a mládeže s využitím alternativních metod při práci s koňmi, etologii koní a environmentální výchovy prostřednictvím Kroužku přirozené komunikace s koňmi.

Projekt se uskutečnil v rámci tohoto kroužku, který probíhá po celý školní rok a pravidelně se ho účastní cca 90 dětí ve věku od 4 do 18 let. Děti jsou rozděleny do dvou až desetičlenných skupin. Kroužky probíhají každý všední den a každá skupina se schází jedenkrát týdně. Tato zájmová činnost je určena pro děti z běžné populace bez specifických nároků na fyzické nebo psychické schopnosti či zkušenosti s koňmi. Program výuky je koncipován z výběru alternativních metod výchovy a výcviku koní. Vychází se z etologických poznatků a zkušeností instruktorů. Výklad informací a praktické ukázky jsou uzpůsobené pro chápání dítěte.

Do projektu byly zapojeny dvě skupiny dětí různých úrovní pokročilosti ve věku od 8 do 13 let, které pravidelně docházely na kroužek. Projekt probíhal 9 týdnů od října do prosince roku 2011.

6.3 Organizační rámec Kroužku přirozené komunikace s koňmi

Výzkum se odehrával převážně venku ve výběhu koní a na jízdárně, při nepříznivém počasí probíhala v klubovně občanského sdružení teoretická část kroužku.

Vzhledem k různé úrovni pokročilosti a jiné době trvání jedné lekce (jedna skupina 60 minut, druhá 120 minut) byl výukový program jedné skupiny odlišný od výukového programu druhé skupiny. Vždy byl sestaven tematický plán, ve kterém byly rozvrženy jednotlivé aktivity s koňmi ze země a ze sedla podle výsledků předcházející lekce.

6.4 Projektový vzorek

Projektu se zúčastnilo 5 dívek ve věku od 8 do 13 let. Děti jsem vybírala do projektu na základě úrovně pokročilosti od začátečníků po nejpokročilejší. Všechny děti jsou z běžné populace bez jakýchkoliv zdravotních nebo jiných omezení.

6.5 Metody a techniky projektu

Prvním úkolem bylo zvolení metody sběru dat a sestavení kritérií zkoumaných kompetencí u dětí navštěvujících Kroužek přirozené komunikace s koňmi. Pro potřeby tohoto projektu jsem si zvolila metodu pozorování, jako empirickou metodu zkoumající výchovně vzdělávací skutečnosti.⁶² Jelikož tento projekt není odborný pedagogický výzkum, umožňuje tato část práce využít subjektivitu mého vlastního pozorování.

Dalším bodem mé práce bylo vytvoření tabulky kompetencí zkoumaných u dětí. Sledované jevy jsem měřila pomocí škálovací techniky a hodnoty zaznamenávala do tabulek. V závěrečné fázi jsem zprůměrovala každou kompetenci u dětí zvlášť a výsledky přenesla do grafů.

V následující kapitole popisují podrobněji celý metodický postup projektu. Zpočátku objasňuji metodu pozorování a jeho úlohu v pedagogickém výzkumu. Dále stručně odůvodňuji kritéria svého pozorování a uvádím v tabulce specifické kompetence, které jsem u dětí během kroužku sledovala. Popisují techniku škálování a stupnici, pomocí níž jsem vyhodnocovala výsledky. Na závěr předkládám zpracované výsledky pozorování v grafech.

6.5.1 Metoda pozorování

Metoda pozorování je považována za jednu ze základních metod vědeckého výzkumu v pedagogice. Na rozdíl od každodenního pozorování v životě je důležitá v pedagogickém výzkumu objektivita pozorovaných jevů. „Pozorování znamená sledování činnosti nebo vlastností lidí, registrace nebo popis pozorovaného a jeho

⁶² Srov. SKALKOVÁ, J. a kol. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*, s. 55.

hodnocení.“⁶³ Rozdíly objektivního pozorování v pedagogickém výzkumu se od běžného výzkumu v praxi vyznačují následujícími znaky. Pozorování v edukačním výzkumu je směřováno a vedeno ke konkrétním cílům. Pedagogický pracovník ví, co má v danou chvíli pozorovat a předvídá výsledky. Dále je důležitý předmět pozorování. Dalším znakem je plánovitost a systematičnost pozorování a v neposlední řadě objektivita zkoumaného.⁶⁴

Hlavním znakem pozorování je sledování přirozeného průběhu edukačních procesů. Pozorovatel sleduje zkoumané jevy, zaznamenává si je a nezasahuje do průběhu pozorovaného. Záměrně nevnáší žádné vnější změny nebo podněty.⁶⁵

Při vlastním pozorování jsem sledovala celý průběh kroužku včetně práce dětí s koňmi. Od přípravy pomůcek pro práci s koňmi a vlastních aktivit až po skončení lekce a úklid.

⁶³ ŠVEC, Š. a kol. *Metodologie věd o výchově: Kvantitativně-scientické a kvalitativně-humanitní přístupy v edukačním výzkumu*, s. 88.

⁶⁴ Srov. SKALKOVÁ, J. a kol. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*, s. 57.

⁶⁵ Srov. Tamtéž, s. 57.

6.5.2 Kritéria pozorovaných kompetencí

Kritéria jsem stanovila na základě klíčových kompetencí konkretizovaných v RVP. Z nich jsem vybrala určité vlastnosti a schopnosti, které se dají prostřednictvím Kroužku přirozené komunikace s koňmi u dětí sledovat a rozvíjet.

Kompetence k učení	Kompetence k řešení problémů	Kompetence sociální a personální	Kompetence komunikativní	Kompetence občanská	Kompetence pracovní
Schopnost zeptat se, pokud něčemu nerozumí v lekci	Schopnost vnímání, dostane-li se s koněm do problému	Spolupráce ve skupině	Neverbální kom. – postoj, držení těla, srozumitelnost pomůcek, řeč těla.	Schopnost vyslechnout a respektovat názory druhých	Dodržování pravidel chodu kroužku
Soustředěnost	Schopnost řešit problém samostatně	Spolupráce s instruktorem	Verbální komunikace s instruktorem	Schopnost uvědomit si zodpovědnost za svá rozhodnutí	Dodržování pravidel bezpečnosti
Zapamatovatelnost informací	Sledování snahy řešit problém bez zásahů instruktora	Sebedůvěra	Schopnost verbálního vyjádření	Samostatnost	Zvládnutí všech pomůcek, které se používají při manipulaci s koněm
Sledování pozitivního/negativního učení se novým věcem		Schopnost prosadit se	Porozumění významu slov	Snaha pomoci druhým ve skupině	
		Empatie	Chápání instrukcí		
		Vůle dotáhnout věci do konce	Udržování očního kontaktu		
		Trpělivost	Úroveň porozumění jednotlivým lekcím v praxi		

Tab.č.1

6.5.3 Technika škálování

Metoda pozorování využívá několika nástrojů a technik měření určujících její přesnost. Jedním z nich je také škálování.

Škálu lze chápat jako soubor symbolů a čísel systematizovaných tak, že je lze přiřadit podle daných kritérií jedincům, na které se škála vztahuje. Škálováním pojmenováváme systematický postup aplikující stupnice sestavené z projevů chování nebo vlastností. Stupnice pomáhá určit nejvyšší a nejnižší stupně zkoumaných jevů.⁶⁶ Škálování rozlišuje numerické posuzovací škály a grafické posuzovací škály. Pro zaznamenání výsledků svého pozorování jsem použila numerickou posuzovací škálu. Každé pozorované vlastnosti jsem přiřazovala číslo a zaznamenávala ho do tabulek.

Stupnice hodnocení pozorovaných kompetencí:

- 5 - výborně
- 4 – velmi dobře
- 3 - dobře
- 2 - dostatečně
- 1 – částečně
- 0 - nedostatečně

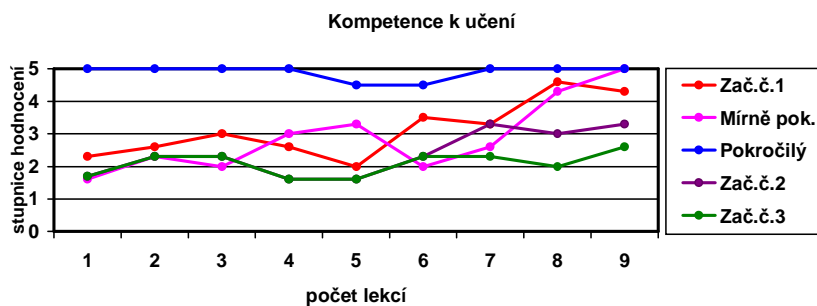
6.6 Výsledky projektu v grafech

Při zpracovávání výsledků jsem vyhodnotila průměr pozorované klíčové kompetence (k učení, k řešení problémů apod.) a následně jej znázornila na grafu.

Pro snazší orientaci v grafech jsem každé dítě označila zvlášť barvou a kvůli anonymitě je pojmenovala pouze podle úrovně pokročilosti na kroužku (začátečník – Zač. č. 1, mírně pokročilý – Mírně pok., apod.).

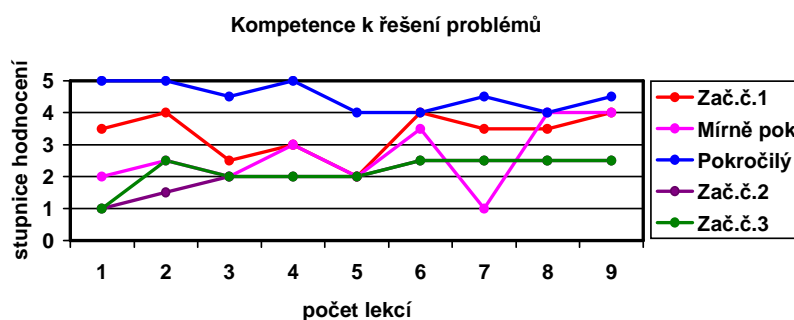
⁶⁶ Srov. SKALKOVÁ, J. a kol. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*, s. 103.

Kompetence k učení

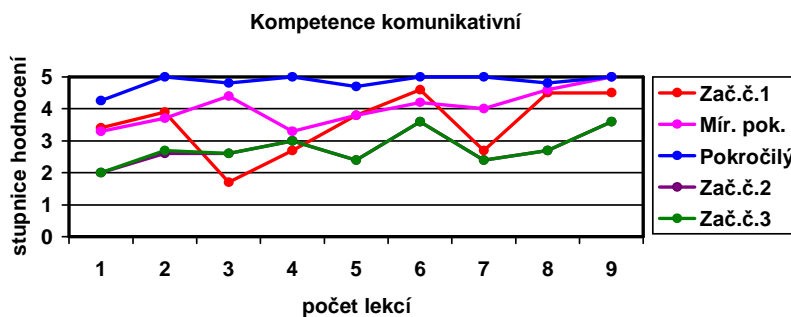
Graf č.1

Kompetence k řešení problémů

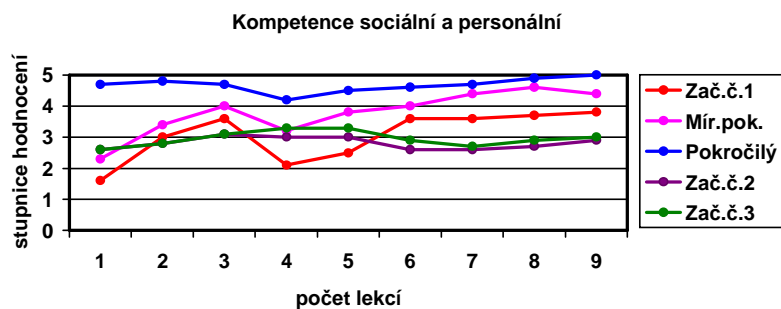
Graf č.2

Kompetence komunikativní

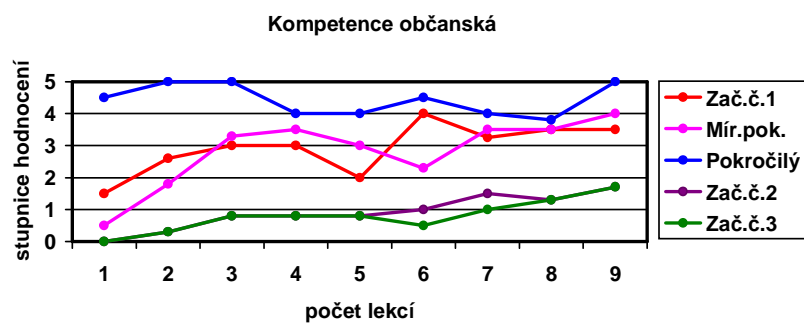
Graf č.3

Kompetence sociální a personální

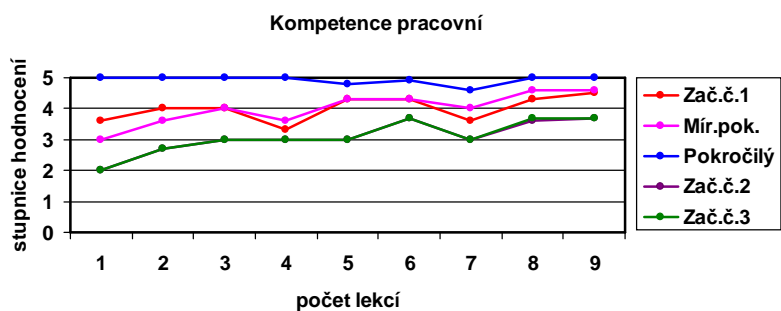
Graf č.4

Kompetence občanská

Graf č.5

Kompetence pracovní

Graf č.6

Výsledky projektu ovlivňovaly různé okolnosti. V první řadě hrál roli věk dítěte, zkušenosti a charakter koně. U začátečníků a mírně pokročilých byl pokrok vývoje klíčových kompetencí zřetelnější než u dívky navštěvující kroužek několik let.

Na grafech si můžeme všimnout kolísání hodnot v průběhu všech devíti lekcí, kdy byly děti sledovány. U přímek označených zelenou a fialovou barvou si můžeme všimnout zřetelného zvýšení hodnot na grafu u kompetencí občanské a pracovní. Jedná se o přímky dvou dívek (věk 11 let), začátečnic, které začaly docházet na kroužek současně. Na některém grafu není fialová přímka vidět, a to z důvodu, že hodnoty obou dívek vycházely téměř totožně a lišily se jen v některých kompetenčních odchylkách. U ostatních kompetencí těchto dívek docházelo víceméně k rovnoměrnému kolísání.

Pod červenou přímkou je označená dívka (věk 12 let), rovněž začátečnice, která byla ve skupině zkušenějších dětí. U ní si můžeme všimnout, že k nejvyššímu rozvoji došlo u kompetence k učení. U kompetence k řešení problémů docházelo v průběhu lekcí naopak k výraznému kolísání a na konci deváté lekce se přímka dostala přibližně na stejnou úroveň jako na začátku lekce. Dále se u této dívky zlepšila kompetence pracovní a sociální.

Dívka (věk 13 let) znázorněná modrou přímkou je zařazená do pokročilých a dochází na Kroužek přirozené komunikace s koňmi pátým rokem. U ní můžeme na grafech vyzorovat nejvyšší hodnoty ze všech dětí. U kompetence k učení se držela převážně ve stejných hodnotách. K nejvýraznějším poklesům u této dívky došlo u kompetence k řešení problémů a u kompetence občanské.

U poslední dívky označené růžovou přímkou (věk 8 let) docházelo na základě všech šesti klíčových kompetencí k výraznějšímu vývoji, kromě kompetence k řešení problémů. Nejvýraznější posun lze vidět na grafu kompetence k učení, sociální a personální, občanské a komunikativní.

6.6.1 Shrnutí výsledků

Z grafů lze vyvodit, že na základě devíti lekcí všechny děti měly nejvyšší hodnoty v kompetenci pracovní. To znamená, že rychleji měly osvojenou manipulaci s pomůckami a dodržování pravidel bezpečnosti apod. Kompetence k učení byla další kompetencí, u které došlo k výraznému posunu ve vývoji. Dále

lze z grafů vyčíst, že hodnoty kompetence sociální a personální od 6. lekce u všech dětí téměř vůbec nekolísaly. Kompetence k řešení problémů se projevila jako nejobtížnější a celkově u ní docházelo u dětí k minimálním posunům.

Závěrem lze shrnout, že během pozorování v tomto časovém úseku lze vyvodit vývoj nebo naopak nedostatky v jednotlivých kompetencích a vytvořit podklady činností cílených na rozvoj klíčových kompetencí. Každé dítě je individuální osobnost a v konečných výsledcích působí mnoho vlivů. Nejideálnější by bylo vytvořit alespoň roční sběr dat a dále rozpracovat detailněji metodiku.

ZÁVĚR

Kurikulární reforma přinesla nové požadavky ve školství, které jsou v dnešní době čím dál více aktuální v celém systému vzdělávání. Problematika klíčových kompetencí se dostává do povědomí nejen pedagogických pracovníků, ale také široké odborné veřejnosti zabývající se kvalitou a efektivitou vzdělávání. S klíčovými kompetencemi se začíná také pracovat ve všech aspektech volného času, respektive v institucích zájmového vzdělávání.

Nejběžnější způsob člověka, jak se přírodě přiblížit a učit se z ní, je přímý kontakt se světem zvířat a rostlin. Kůň doprovází člověka od nepaměti. Jejich cesty spojuje dlouhá historie. Dnes koně využíváme hlavně k rekreaci a nyní nově i ve vzdělávání.

Cílem této bakalářské práce je představit Aktivity s využitím koní jako nástroj pomáhající rozvíjet klíčové kompetence. Práce zahrnuje kapitolu o funkcích zájmových činností, ve kterých poukazuji na aktuálnost rozvoje v klíčových kompetencích prostřednictvím výchovy mimo vyučování. Na to navazuji a poskytuji ucelený přehled volnočasových aktivit s koňmi, jako je jezdeckví, chovatelství a hipoturistika. Následně představuji AVK jako novou disciplínu hiporehabilitace - popisuji faktory, které ovlivňují průběh AVK a oblasti působení. Práci obohacuji také o využití principů zážitkové pedagogiky v AVK. V praktické části jsem vypracovala projekt, který doplňuje teoretickou část, v níž jsem si na základě vlastního pozorování ověřovala rozvíjení klíčových kompetencí u dětí prostřednictvím Kroužku přirozené komunikace s koňmi.

V dnešní moderní době mají lidé stále větší potřebu být součástí přírody. Lidé se vracejí ke svým kořenům, pomocí nichž se snaží hledat odpovědi. Působení přírody a objevování jejích pokladů mohou vést k hlubokému poznání. Vracíme se k sobě samým a nalézáme svůj skrytý potenciál. Znovu prosazujeme myšlenku objevování světa a poznáváním se obohacujeme o spoustu nepřenosných zážitků. Jen díky zážitkům a následným zkušenostem jsme schopni se učit a osobnostně růst.

Otevírají se nám stále nové možnosti kvalitního a efektivního vzdělávání. Aktivity s využitím koní přicházejí s novou ideou podporující vývoj klíčových kompetencí vedoucí k harmonickému růstu osobnosti a k existenční jistotě. To ostatně částečně potvrzují i závěry mého šetření.

Seznam použitých zdrojů:

BEDNÁŘ, F. *Učení s asistencí koní* [online] . [cit. 2012-03-01]. Dostupné na WWW: <http://www.fredbednar.cz/vyberte-si/vyuka/horse-assisted-education/>.

BELZ, H. SIEGRIST, M. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-930-9.

BOŘÁNEK, V. *Horsemanship. Přirozené jezdectví*. Aš: Harmony, 2006. ISBN 80-903484-1-7.

BUGALOVÁ, J. *Aktivity s využitím koní jako prevence pro děti v riziku poruch chování*. Brno 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Pedagogická fakulta. Katedra speciální pedagogiky. Vedoucí práce: PhDr. Věra Vojtová, PhD.

CASKOVÁ, V. *Léčba koňmi: 12. Pedagogicko-psychologické aktivity*. [online] 2009, č. 12, [cit. 2012-10-12]. Dostupné z WWW: <http://www.equichannel.cz/lecba-konmi-12-pedagogicko-psychologicke-aktivity>.

CASKOVÁ, V. *AVK nebo TVKPP ?* [online]. Internetový časopis Hiporehabilitace, oficiální publikace České hiporehabilitační společnosti. 2010, č. 1, roč. 17. s. 12. [cit. 2012-02-02]. Dostupné z WWW: <<http://hiporehabilitace-cr.cz>>.

Česká hiporehabilitační společnost: Standardy kvality pro Aktivity s využitím koní. Brno: Česká hiporehabilitační společnost, 2011. Nepublikovaný dokument.

DOBEŠ, J. *Jízda na koni*. Praha: Olympia, 1986. ISBN neuvedeno.

DURUTTYA, M. *Velká etologie koní*. 2. preprac. a rozšíř. vyd. Košice-Praha: Hipo-dur, 2005. ISBN 80-239-5088-6.

DUŠEK, J. a kol. *Chov koní*. Praha: Brázda, 1999. ISBN 80-209-0282-1.

Evropská komise [online]. Praha: 2011 [cit. 03-23]. Dostupné na WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/11_479_cs.htm>.

FRANC, D. ZOUNKOVÁ, D. MARTIN, A. *Učení zážitkem a hrou*. Brno: Computer press, 2007. ISBN 978-80-251-1701-9.

HANUŠ, R. CHYTILOVÁ, L. *Zážitkově pedagogické učení*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2816-2.

HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

HOLLÝ, K., HORNÁČEK, K. *Hipoterapie. Léčba pomocí koně*. Ostrava: Montanex, 2005. ISBN 80-7225-190-2.

HOLLÝ, K. *Jezdecká turistika*. Ostrava: Montanex, 2003. ISBN 80-7225-104-X.

Horsense [online]. Brno: © 2011 Horsense CZ, s. r. o. [cit. 2012-02-25]. Dostupné na WWW: <http://www.horsense.cz/?page_id=14>.

Horse Made [online]. [cit. 2012-02-01]. © 2010. Dostupné na WWW: <<http://www.horsemade.cz/index.php?lang=1>>.

HUČÍNOVÁ, L. JEŘÁBEK, J. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*. Plzeň: 2007. ISBN 978-80-87000-07-6.

KIRCHNER, J. *Psychologie prožitku a dobrodružství pro pedagogiku a psychoterapii*. Brno: Computer Press, 2009. ISBN 978-80-251-2562-5.

Klíče pro život : Rozvoj klíčových kompetencí v zájmovém a neformálním vzdělávání [online]. Praha: 2009 [cit. 2012-03-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/klice-pro-zivot/>>.

Koníček [online]. České Budějovice: Koníček, © 2009 [cit. 2012-02-01]. Dostupné na WWW: <<http://konicekcb.webnode.cz/zooterapie/volnocasove-aktivity/volnocasove-aktivity/>>.

MICKLEM, W. *Příručka jízdy na koni*. Praha: Euromedia Group, 2004. ISBN 80-242-1226-9.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. Praha: MŠMT, © 2006 [cit. 2012-03-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz>>.

Oficiální slovník ČHS [PDF]. Brno: Česká hiporehabilitační společnost, 2009 [cit. 2012-02-07]. Dostupné na WWW: <<http://hiporehabilitace-cr.cz/index.php/remository?func=select&id=31>>.

OS Atmosféra [online]. 2006 - 2008 [cit. 2012-03-18]. Atmosféra. Dostupné z WWW: <<http://www.os-atmosfera.net/images/zazitkova/flow.jpg>>.

PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A. *Pedagogika volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-569-5.

POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A.. *Prevence sociálně patologických jevů : Manuál praxe*. Brno : Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r.s., 2003. ISBN 80-86568-04-0.

ROBERTS.M, *O koních a lidech*. Praha: Ikar, 2004. ISBN 80-249-0368-7.

Sdružení Ambra [online].[cit. 2012-02-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.sdruzeniambra.cz/hipoterapie/hipoterapie.html>>.

SKALKOVÁ, J. a kol. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Praha: SPN, 1983. ISBN neuvedeno.

ŠVEC, Š. a kol. *Metodologie věd o výchově: Kvantitativně-scientické a kvalitativně-humanitní přístupy v edukačním výzkumu*. Brno: Paido, 2009. ISBN-978-80-7315-192-8.

Toulcův Dvůr [online]. Praha: Toulcův Dvůr, © 2012 [cit. 2012-02-01]. Dostupné na WWW: <<http://www.toulcuvdvur.cz/volny-cas/zajmove-krouzky/nabidka-krouzku>>.

VÁŽANSÝ., M., SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-901737-9-9.

VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-291-2.

Wikipedie [online]. *Zážitkové vzdělávání*, 2011, poslední aktualizace 28.11.2011 [cit. 2012-02-01]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Zážitkové_vzdělávání>.

ŽÁKOVÁ, M. *Primární prevence-charakteristika* [online] Praha: 2009 [cit. 2012-02-18]. Dostupné z WWW <<http://www.nicm.cz/primarni-prevence-charakteristika>>.

ABSTRAKT

VOTÍPKOVÁ, M. *Rozvoj klíčových kompetencí prostřednictvím Aktivit s využitím koní*. České Budějovice 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce R. Macků.

Klíčová slova: Aktivity s využitím koní, klíčové kompetence, zájmové činnosti s koňmi, zážitková pedagogika, vzdělávání za pomoci koní (Horse assisted education), přirozená komunikace s koňmi, hiporehabilitace.

Tato práce představuje novou sekci hiporehabilitace Aktivity s využitím koní (AVK) jako prostředek pomáhající rozvíjet klíčové kompetence. Celá práce obsahuje teoretickou a praktickou část. V teoretické části objasňuje nejprve pojmy jako je výchova mimo vyučování, klíčové kompetence, funkci zájmových činností a její vliv na rozvoj klíčových kompetencí. Ve své další části práce popisuje cíle a oblasti zájmových činností s koňmi. Hlavní část práce seznamuje čtenáře s Aktivitami s využitím koní jako nástroji pomáhající rozvíjet klíčové kompetence, a to prostřednictvím edukační metody přirozené komunikace s koňmi. Teoretickou část doplňuje metodický postup aplikace přirozené komunikace s koňmi k rozvíjení klíčových kompetencí a projekt ověřující rozvíjení klíčových kompetencí pomocí AVK u dětí navštěvující kroužek přirozené komunikace s koňmi.

ABSTRACT

The Development of Competences Via Activities with the Use of Horses

The key words: Activities with the use of horses, key competences, leisure time activities with horses, experimental pedagogy, horse assisted education, natural communication with horses, horse rehabilitation.

This work presents a new section of horse rehabilitation Activity with the use of horses as means helping to develop the key competences. All the thesis contains a theoretical part and a practical part. In the theoretical part it explains, first of all, terms such as education out of teaching, key competences, function of leisure time activities and their influence on the development of key competences. In the other part the work describes aims and fields of leisure time activities with horses. The main part of the work informs readers about the activities with using horses as instruments helping to develop key competences by means of educational method of natural communication with horses. The theoretical part is added by a methodical procedure of application of natural communication with horses for the development of key competences and a project checking out this development using AVK at children attending the course of natural communication with horses.

